

#Relatable - En kvalitativ studie av unge voksnes forhold til internett-
memer.

Andrea Marcella Waage

Masteroppgave i medievitenskap

Institutt for informasjons- og medievitenskap

Universitetet i Bergen

Våren 2021

Sammendrag

Denne oppgaven undersøker internett-memer og meme-kultur som et utbredt kulturelt fenomen blant unge voksne, og oppgaven søker etter å finne svar på hvilken funksjon memer har i dagens ungdomskultur. Problemstillingen som undersøkes er *Hvilken funksjon har memes i dagens ungdomskultur*, med underspørsmål om identitet, felleskap, humor, og kommunikasjon. Prosjektet har benyttet seg av kvalitative fokusgrupper med 18 personer mellom 18 og 30 år.

Forord

Først og fremst rettes den største takken Gry Rustad og Hallvard Moe, som har veiledet meg gjennom dette spennende prosjektet. Jeg hadde ikke klart det uten dere. En særlig takk til Gry, for at du fulgte med meg i innspurten.

Tusen takk til Mediebruksgruppen for oppmuntring, engasjement, og gode tilbakemeldinger, og til Janice Radway og Irene Costera Meijer for veiledning i startfasen

Ikke minst, takk til Medietilsynet for generøs tildeling av masterstipend.

Til lesesal-gjengen, takk for all støtte, glede, og latter. Takk til Cathrine, Astrid, Sofie, Ingrid, Mamma, Lilje, og alle dere andre som har hjulpet meg gjennom denne perioden. Jeg setter så stor pris på dere.

Andrea Waage

15.06.2021

Kapittel 1: Innledning

Som en del av meme-kulturen har jeg selv erfart at det er overraskende vanskelig å forklare hva memer er til personer som ikke allerede er investert i dem, særlig om en ønsker å forklare det på en måte som føles riktig og endelig. Gjennom møter med personer på tvers av generasjoner som ikke er en del av meme-kulturen, har jeg og mine medstudenter flere ganger forsøkt å forklare hva en meme er – og kanskje enda oftere hva en meme *ikke* er, men hver gang vi trodde at vi hadde kommet frem til en god forklaring så ble det stilt oppklarende spørsmål som fikk oss til å prøve å forklare det på en bedre måte – ofte uten å lykkes. En observasjon gjort av en professor utenfor meme-kulturen var at det var interessant at ingen av oss klarte å forklare fenomenet, selv om alle i studentgruppen virket å være i total enighet på hva vi selv ville frem til. Jeg ble overrasket over at det viste seg å være såpass vanskelig å gi en god forklaring, selv om jeg selv har vært et aktivt medlem av meme-kulturen i nesten et tiår og egentlig *burde* være i stand til å forklare det.

Gjennom det siste tiåret har memer blitt en utrolig stor del av dagens ungdomskultur. Når jeg går gjennom byen på vei til campus hører jeg første- og andreklassinger på barneskolen rope memer til hverandre i skolegården, studenter refererer til memer innimellom latter og annen prat i gangen på fakultetet i det jeg er på vei til lunsj, og på vei hjem etter en dag med studier ser jeg både vennegjenger i tenårene og kjærestepar i slutten av tjue-årene referere til memer på bussen, på bybanen, eller langs fortauet. Jeg har hatt samtaler om virale TikTok memes med butikk-medarbeidere mens jeg har betalt for varene mine, jeg har blitt spurt om å ta bilde av en gruppe med tenåringer idet de gjorde den nyeste virale internett-trenden midt på Festplassen, og da jeg en annen gang havnet i en meme-samtale om den nyeste Marvel filmen med en barista, så ble jeg belønnet med ekstra sjokolade og krem på drikken jeg bestilte. Memer, og dermed også meme-kulturen, har en tydelig tilstedeværelse i hverdagen for de som vet hva de ser etter. Likevel er dette noe som virker å oppleves som et mer flyktig og abstrakt konsept for personer som ikke kan noe særlig om dem. Informasjonskløften som finnes mellom ungdom og eldre voksne virker derfor å være stor når det kommer til memer og internett-kultur, og det er nettopp dette som gjør oppgavens tema om hvordan unge voksne forholder seg til memer så interessant - nettopp fordi det bidrar til å belyse et tema som en stor del av befolkningen ikke en gang er klar over eksisterer.

For meg har memer lenge vært en normal og forventet del av hverdagen, og de har blitt en naturlig del av hvordan jeg kommuniserer med mine venner, medstudenter, og andre unge

voksne jeg møter på. Min kunnskap om memer har hjulpet meg å forme nye vennskap, og de har gitt meg en unik mulighet til å knytte bånd med personer jeg ellers ikke har hatt så mye til felles med. Ikke minst har de gitt meg tusenvis av timer med underholdning, og en følelse av at jeg er en del av kulturen som finnes blant meme-elskere. Min opplevelse av memer og meme-kultur er ikke unik. Det som begynte som et par artige bilder på internettet har vokst til et utbredt kulturelt fenomen som har vært med på å definere en hel generasjon, og det er nettopp denne meme-kulturen som vil være tema for denne oppgaven. Oppgaven har helt fra begynnelsen vært eksplorativ i sitt forskningsdesign og målet var å la meme-brukere selv få lov til å definere og fortelle hva som er sentralt ved memes og meme-kulturen. Deres definisjon har derfor fått lov til å styre oppgavens retning og fokus. La meg derfor begynne med hva et meme og memenes funksjon er med brukernes egne ord.

Meme-brukerens egne definisjoner

Som første steg i arbeidet var jeg interessert i å høre hvordan brukerne selv ville definere hva en meme er, hvilke ord de brukte og hvilke egenskaper og funksjoner de trakk frem som viktig. For å forstå informantens opplevelse av fenomenet, var det viktig for meg å forstå hvordan dette fenomenet blir definert av dem. Det første spørsmålet som ble stilt til alle gruppene var hvordan de ville definere hva en meme er. Ved å åpne alle fokusgruppene på denne måten ble det enklere for meg å sette meg inn i hvordan de selv opplevde fenomenet – noe som gjorde det mulig for meg å forstå deres perspektiv og opplevelse av fenomenet på en bedre måte underveis i samtalen.

Marie sin definisjon var kort og enkel: «En kombinasjon av bilde og tekst, som får oss til å le». Hun gir her et forslag til hva memen kan bestå av, nemlig bilde og tekst, men en avgjørende komponent er at den skal være morsom. Alma valgte først å definere memer som et «kommunikasjonsmiddel», før hun senere valgte å utdype med: «...En meme er jo ikke en meme hvis ikke den kan deles. Hvis ikke det er noe som flere kan se på og le av og tenke «haha det der ser jeg at er en meme», eller «det der ser jeg er internett-humor». Alma forteller videre at man ha mange gode og underholdende bilder på mobilen, men at det må deles med andre for å bli en meme – ellers forblir det bare et morsomt bilde. Dette er en indikasjon på at en meme oppstår i møte med andre personer, noe som styrker ideen om at det å skape memer er en gruppe-innsats.

En annen som hadde en bredere definisjon er Jon, som sier at:

Jeg hadde noen tanker om dette på forhånd. I utgangspunktet er en meme er bare et kulturelt verktøy, bare en vits eller en type informasjon som kan bli gjenkjent et samfunn, i et felleskap, og noe som kan bli forstått likt av alle medlemmene i felleskapet. Det kan være et bilde, en frase, en gest... [...] Jeg ville argumentert at memes ikke bare er visuelle, fordi vi kan ha audio memes eller taktiske memes, fordi liksom... «My nemma Jeff» er definitivt ikke en visuell meme, det er bare en audio. Eller det kan være bare en tekst, det er ikke alltid et bilde eller GIF eller en mal, det er mer som en idé. -Jon

Selv om Jon trekker frem et par fysiske kjennetegn ved memer, så er det ikke disse som er det mest fremtredende ved hans definisjon. Jon fremhever blant annet felleskapet rundt memer, og at det er viktig at en meme kan kjennes igjen av medlemmene innen dette felleskapet. Dette passer også inn under det Alma sa om at en meme må kunne deles med andre for å kunne kategoriseres som en meme. I sin definisjon velger Jon dessuten å bruke mer abstrakte ord, og han definerer memer som et *verktøy*, og som en *idé*. Dette er interessant, fordi det er ord jeg ikke har sett bli brukt i akademiske definisjoner. Det er ord som kan sies å forklare fenomenet, uten at de beskriver hvordan memer ser ut og hvilke formater de kommer i. Her ligger fokuset på funksjonen memer har, og hvordan de kan brukes sosialt. En annen informant som beskrev memer som en idé er Paul, som forklarer memer som «en idé som overføres visuelt, eller en inside joke som overføres visuelt». Også Atle – fra samme fokusgruppe som Jon – valgte også å bruke både idé og verktøy:

Jeg tror den største delen er ideen og den relaterbare delen av det, noe som betyr at du kjenner igjen et slags formål i det som blir gitt som en melding, hvis det er politisk, eller hvis det bare er en sosial kommentar på hvordan man sitter på en buss, det kan være mange teite ting. Men også vitser og memer i seg selv. [...] Det er også et slags verktøy, fordi det er så mange forskjellige memes, så det er forskjellige memes, eller forskjellige verktøy for å formidle forskjellige meldinger og vitser... -Atle

Det at memer blir beskrevet som et verktøy er relevant for mye av det som skal diskuteres i oppgaven. Som Jon og Atle sier er memer et verktøy for å formidle ulike budskap, altså et verktøy som lar en kommunisere på en spesifikk måte, og som gir en innpass i felleskapet av meme-elskere. Ordet verktøy gir inntrykk av at det ikke nødvendigvis er selve memen og innholdet dens som er i fokus, men heller at memer blir et redskap som åpner opp for økt deltakelse og mer spesialiserte interaksjoner med andre personer innen meme-kulturen.

I sitatet over introduserer Atle også neste viktige ingrediens, nemlig at det må være «relaterbart». I denne oppgaven vil det snakkes mye om relaterbarhet, noe som for mange kan fremstå som et litt lite definerbart begrep. Ordet har sneket seg inn i hverdagsvokabularet til unge voksne, og det blir som regel brukt i sin engelske variant «relatable», eller på en oversatt måte ved at man kan «relatere» eller at noe er «relaterbart». Selv om ordet har andre betydninger og kontekster det tradisjonelt har blitt brukt i, har det nå kommet til å bety at man kan kjenne seg igjen i noe, og det kan kanskje best oversettes til gjenkjennbart. Når Ole da sier at «...jeg tenker jo det som er gøy [med memer] er at de er relatable», så mener han at memer er gøy fordi de handler om ting han kan kjenne seg igjen i. Det å kunne relatere blir derfor viktig, fordi det er dette som gjør at en meme blir aktuell for de som interagerer med dem.

Andre som tar opp det å kunne kjenne seg igjen i memer er blant annet Johanna, Arne, og Morten, som definerer memer slik:

Den enkleste formen er vel et bilde, eller kanskje en GIF? Men noe visuelt med en tekst og noe som resonnerer med den som ser på, noe du kan kjenne igjen i deg selv eller i ditt hverdagsliv. (...) Det er ment å være morsomt, det er ment å være relaterbart, og det sirkuleres vanligvis på internett. -Johanna

Et bilde eller GIF som man bruker til å forklare situasjoner som man er i. -Arne

Det handler veldig om at det er et bilde da, og tekst som oftest, hvor du må på en måte være innforstått med konteksten fra før av for å kunne deg opp en mening om hva som skjer, eller hva bildet skal handle om da. Og så kan du videre relatere det til deg selv eller andre situasjoner. -Morten

Johanna kommer dessuten også inn på viktigheten av humor, slik som flere andre informanter også var innom. Selv om dette ikke alltid var en del av alle informantenes offisielle definisjon, ble det klart gjennom datamaterialet at humor var en av de viktigste komponentene til en meme. Dersom det ikke er morsomt, så er det ikke en meme – eller i alle fall ikke en suksessfull meme. I tillegg til humor og underholdning, var det mange som under samtalene valgte å omtale memer som en intern vits, eller intern humor som blir delt av en større gruppe. En av disse var Amalie, som definerte memer som «en inside joke alle som oppholder seg på en viss del av internett vet».

En annen viktig del av informantenes definisjoner er at for at noe skal kunne klassifiseres som en meme, så må det ha oppnådd en viss grad av popularitet, og gjerne ha gått viralt. Eksempel på dette er Ole som sier: «Jeg tenker det at det må være litt viralt på en måte, enten om det er lokalt innenfor et miljø, eller globalt eller internasjonalt før man kan kalle det en meme», og Lukas som enkelt beskriver memer som «Medieinnhold som sprer seg viralt».

Til slutt har vi fokusgruppe nummer tre, som mot slutten av intervjuet ble enige om å definere memer som et språk og et kommunikasjonsmiddel. Et utdrag fra samtalen hvor de forklarer mer utdypende kommer her:

Arne: Ja, det blir jo... har jo på en måte forandret mening om å på en måte si at det er et språk som på en måte...

Maren: Et språk uten tekst. Et visuelt språk?

Lukas: I konstant utvikling. Reglene forandrer seg nesten fra dag til dag, men det har en merkelig... de har et sett med regler, og de har et sett med...

Maren: Uskrevne regler.

Lukas: Det har semantikk og det har syntaks og det er forskjellig fra dag til dag men det er noe som gjelder alltid.

Maren: Men jeg og tenker at det er et språk med uskrevne regler som de som følger med på memes skjønner. Og det er et kommunikasjonsmiddel i form av humor og ting du kan relatere deg til i reaksjoner eller referanser.

Det at de valgte å omtale memer som et språk var interessant, fordi det er en god beskrivelse på den sosiale funksjonen memer kan oppleves å ha. Memer som språk er dessuten noe som vil bli utforsket nærmere i de kommende analysekapitlene.

I et forsøk på å sette sammen det som nå har blitt sagt til en felles definisjon, kan informantenes definisjoner av hva en meme er oppsummeres som en viral intern vits som kommer i form av et bilde, en film (med eller uten tekst), en GIF, en gest, en lyd, eller en idé. En meme må være morsom og underholdende, og man skal helst kunne relatere – eller kjenne seg igjen i – det memen handler om. Memer spiller også en viktig rolle sosialt, ved at de fungerer som et slags felles språk som de som er med i meme-kulturen forstår, og som et verktøy for å kommunisere ulike budskap til andre mennesker.

Med denne definisjonen i tankene har jeg utviklet en hovedproblemstilling og tre underproblemstillinger, hvor vi skal finne ut mer om hvilken funksjon memer har i unge voksnes liv.

Problemstilling og avgrensing

Formålet med denne oppgaven blir derfor å besvare problemstillingen: *Hvilken funksjon har memer i ungdomskulturen?*

Dette er en bred problemstilling, som vil belyses ved å se nærmere på følgende tema med følgende underproblemstillinger:

1. Hvilken rolle spiller memes og meme-kultur i unge voksnes følelse av identitet og gruppetilhørighet, og hvilke normer og uskrevne regler må man forholde seg til for å bli inkludert i «gjengen»?
2. Hvordan brukes memer som en form for kommunikasjon blant unge meme-brukere, og hvordan fungerer memer som et eget språk innad i meme-kulturen?
3. Hvor stor rolle spiller humor og underholdning i memer, og hvordan påvirker dette meme-kulturen?

Disse underproblemstillingene speiler meme-brukerens fortåelse av hvilke funksjoner memer har for dem, nemlig meme-kultur som felleskap, og som språk og humor. Memer og meme-kultur er store tema, og jeg har i denne oppgaven valgt å begrense meg til å fokusere på brukeropplevelsen av memer, for å lære mest mulig om hvordan de som bruker memes interagerer med, og opplever memer, samt hvilken funksjon disse spiller i deres hverdagsliv.

Oppgavens disposisjon

Kapittel to starter med en teoridel hvor det gis en innledning til memer og meme-kultur, for å sikre at du som leser får en god forståelse av fenomenet som skal undersøkes. Disse sentrale begrepene vil også defineres og eksemplifiseres. Til slutt går vi enkelt gjennom tidligere forskning på feltet, og diskuterer hva denne oppgaven kan tilføye fagfeltet.

Kapittel tre handler om prosjektets metode. Her vil alle metodiske valg som blant annet fremgangsmåte for intervju og analyse, utvalg og rekruttering av informanter, og andre valg som ble tatt i sammenheng med datamaterialet gjennomgås og begrunnes.

Kapittel fire er det første av to analysekapitler. Dette tar for seg memers sin funksjon i identitet og felleskap, og gruppetilhørighet. Interessante funn vil trekkes frem, og illustreres ved hjelp av utvalgte sitater fra informantene.

Kapittel fem er det andre analysekapittelet. Dette kapittelet tar for seg språk, kommunikasjon, og humor. Interessante funn vil trekkes frem også her, og vil bli videre illustrert ved hjelp av utvalgte sitater fra informantene.

Kapittel seks er oppgavens avslutning, hvor studien oppsummeres og konkluderes, og problemstillingen vil bli besvart på en endelig måte.

Fordi analysekapitlene er forskjellige og tar for seg ulike tema, vil relevant teori og litteratur introduseres i analysekapittelet det hører til heller enn å ha alt sammen i en felles teoridel. Dette for å gjøre lesingen enklere, og for å skape bedre flyt og sammenheng i oppgaven.

Kapittel 2: Teoridel

Memer er for mange, som nevnt i oppgavens innledning, et nytt konsept, og det kan være vanskelig å få grep om den kompliserte meme kulturen dersom man ikke allerede er en del av den. Fordi denne oppgaven handler om memer og meme-kulturen, vil jeg nå gjøre rede for relevante begreper, normer, og konsepter som vil bidra til økt forståelse av prosjektets tema, og sette prosjektets rammeverk. Teoridelen vil derfor bestå av en definisjonsdel hvor jeg vil prøve å gi en grunnleggende innføring i hva en meme er, en kort gjennomgang av fremveksten og populariseringen av memer, samt litt om hvordan meme-kulturen fungerer. Deretter vil jeg bevege meg videre til å diskutere relevant litteratur og andre teoretiske perspektiver som er viktig for å plassere denne oppgaven inn i fagfeltet. Jeg vil blant annet se på hvilken forskning som har blitt gjort på memer og hvordan det har bidratt til fagfeltet, før jeg vil forklare hvordan min tilnærming, altså et fokus på meme-brukernes subjektive opplevelse av memer, skiller seg ut og bidrar med ny kunnskap. Spesifikk litteratur og teori som skal kobles opp med prosjektets analyse, vil som nevnt bli introdusert og gjennomgått i selve analysedelen.

Å definere en meme

For å starte definisjonsarbeidet er det i dette prosjektet naturlig å begynne med ordets opprinnelse. Selve betegnelsen «meme» ble først sammensatt av Richard Dawkins i sin bestselgende bok *The Selfish Gene* fra 1976, som også er hans mest kjente verk. Dawkins (2016) bruker begrepet «meme» for å beskrive kulturell overføring som et slags motstykke til genetisk overføring. Mens genetisk evolusjon skjer gjennom reproduksjon, blir kulturell evolusjon overført gjennom ulike *memer* som defineres som *enheter av kultur som overføres via imitering eller kopiering* (Dawkins, 2016, s. 249). For å eksemplifisere memer viser Dawkins til blant annet melodier, mote-trender, ideer, eller måten man for eksempel bygger en bro på, og han forklarer at i likhet med hvordan gener forplanter seg fra kropp til kropp gjennom reproduksjon, så forplanter memer seg fra hjerne til hjerne gjennom imitering.

Dawkins sin definisjon på *memer* ble altså unnfanget i en naturvitenskapelig kontekst, og betegnelsen var ment å si noe om hvordan mennesker viderefører kultur og andre ideer fra person til person. I tiden etter boken ble publisert har ordet *meme* blitt adoptert til å handle om internett-memer, og det er akkurat disse som skal undersøkes nærmere i denne oppgaven. I sammenheng med *New Directors' Showcase 2013* i Cannes møtte Dawkins selv opp for å åpne arrangementet ved å gi en tale om memetik (The Creators Project, 2013). *New Directors Showcase* er et arrangement som holdes årlig i regi av *Saatchi & Saatchi*, og har som mål å feire, vise frem, og gi en plattform til nye talenter innen film-industrien (Saatchi & Saatchi¹). Dawkins tale ble etterfulgt av et fargerikt og kaotisk audiovisuelt innslag som inkorporerte flere elementer fra ulike populære internett memer; et innslag som i seg selv kunne anses som en meme. Det var i denne talen Dawkins forklarte at:

Anything that spreads through imitation, as genes spread through bodily reproduction or viral infection, is a meme. [...] But the very idea of a meme has itself mutated and evolved in a new direction. An internet meme is a hijacking of the original idea. Instead of mutating by random chance, before spreading by a form of Darwinian selection, internet memes are altered deliberately by human creativity. In the hijacked version, mutations are designed, not random, with the full knowledge of the person doing the mutating. [Transkribert fra video av Dawkins tale - Saatchi & Saatchi *New Directors' Showcase*, 2013]

Han poengterer her at *alt* som spres gjennom imitasjon er en meme, og at i motsetning til sin biologiske motpart blir en internett-meme endret med *hensikt* av personen som gjør endringen. Det at memer blir produsert med hensikt er et viktig poeng som er verdt å merke seg.

Hva som får oppmerksomhet og dermed blir til en meme kan i høy grad anses som tilfeldig og uforutsigbart, men det å lage memer er en aktiv prosess som krever *bevisst* produksjon og distribusjon. Virale memer oppstår ikke med et uhell, men heller som resultat av tusenvis av mennesker som er i enighet om at dette er noe de kan kjenne seg igjen i og synes er morsomt, samt en enighet om at det er dette memen betyr, dette er sånn den skal se ut, og dette er situasjonene den beskriver. Det at internett-memer produseres med hensikt er derfor en av hjørnesteinene i det som gjør en meme til en meme.

¹ <http://saatchi.com/en-us/new-directors-showcase/new-directors-showcase-years/>

Memer har per definisjon eksistert lenge, men det var først takket være Dawkins at fenomenet fikk et navn. Selv om Dawkins definisjon handler om genetikk, er den likevel viktig å inkludere, nettopp fordi det var her selve ordet «meme» ble satt sammen. Det er et godt utgangspunkt for det videre definisjonsarbeidet som skal til for å gi en mer utfyllende forklaring på hva en internett-meme er.

Fordi memes i mange tilfeller krever en god del bakgrunnsinformasjon for å forstå, kan et enkelt bilde formulere mye informasjon, ofte gjennom humor. Disse kulturelle enhetene (altså memes) er ladet med kodet informasjon og blir sendt mellom brukere som dekode budskapet. Fordi en viktig del av memes er intertekstualitet (Shifman, 2014, s 2), er bakgrunnskunnskap viktig, og en felles internettkultur med samme kulturelle koder gjør det mulig å opprettholde memes som en viktig, effektiv, og humoristisk form for kommunikasjon blant brukerne.

Intertekstualitet er en betegnelse for å forklare båndene som gjør at en tekst (enten det er faktisk tekst, bilde, video, eller annet innhold) blir bundet sammen med en annen tekst (Chandler & Munday, 2011, s. 224), og det at tekstene forholder seg til hverandre fører til at en ny meningsproduksjon oppstår (Skei, 2018). Eksempler på dette kan være når en karakter i en film refererer til noe fra en annen film, eller når en meme refererer til - eller baserer seg på en annen meme. I og med at dette med å referere til andre memer spiller en såpass viktig rolle i meme-kulturen – og at ved at produktet får en ny eller utvidet mening dersom man forstår lagene av informasjon, kan en trygt si at intertekstualitet spiller en viktig rolle her.

Selv om det finnes gode og omfattende akademiske definisjoner på hva en meme er, så sier de allikevel lite om hvordan de kan se ut i praksis utover de grunnleggende forklaringene om at det er en kombinasjon mellom bilde, tekst, og kanskje video som går viralt. Definisjonene som oftest tas i bruk for å forklare slike memes i akademiske sirkler er ofte litt for inkluderende, eller litt for ekskluderende, og selv om de gir en grunnleggende forklaring på hva en meme er så er ikke de akademiske definisjonen nødvendigvis de beste på å illustrere hvordan en meme faktisk kan se ut i den kaotiske meme-kulturen. Meme-kulturen er som nevnt i stadig utvikling, og med den følger memene og formatene de kommer i. Etter hvert som verden blir mer sammenknyttet og nye måter å knytte bånd på oppstår, vil ny teknologi føre til nye meme-formater. Eldre definisjoner som forklarer memer som kun tekst og bilde var gjerne skrevet på en tid hvor dette reflekterte hvordan memene faktisk så ut. Etter hvert som nye digitale plattformer med nye måter å interagere på utvikles vil nye måter å skape memer på utvikles med dem, og en mindre ekskluderende definisjon passer derfor bedre.

Ett eksempel på at memer utvikles på en måte som krever en utvidelse av eldre definisjoner er blant annet plattformer som Vine, Tiktok og Youtube, som har bidratt til å skape og popularisere memer i form av ord, fraser, dansetrinn, håndbevegelser og mer. Særlig Vine hadde en stor effekt når vi snakker om verbale memer. Appen ble først lansert med mål om å la brukerne dele korte videosnutter (på maks 6 sekunder) av hverdagsøyeblikk med venner, men brukerne tok den korte tidsbegrensingen som en utfordring – noe som førte til et økt fokus på kreative måter å lage innhold på (Newton, 2016). I etterkant kunne man se en oppblomstring av såkalte «Vine compilations» på Youtube, der de beste og morsomste snuttene fra Vine ble samlet og presentert i en lengre video. Disse videoene har fått massiv oppmerksomhet, en popularitet som nok økte stort som følge av Vines nedleggelse i 2016. Eksempler er «classic and rare vines to watch when you lose your will to live» som er sett 33 millioner ganger, «Zach King Magic Vine Compilation» som er sett 229 millioner ganger, og kanskje mest imponerende: en spilleliste bestående av 134 videoer ved navn “clean vines for the children of jesus” som i skrivende stund har blitt sett hele 3 613 438 609 ganger.

Ord og fraser som ble sagt i Vine-videoene ble i mange tilfeller til en meme, og de ble nye innskudd i internett-kulturen sitt språk. En viral video fra Vine viste f.eks en jente som kastet en tom brusboks mens hun skrek «this bitch empty. Yeet!». På tiden videoen ble publisert var «yeet» bare en tilfeldig lyd, men etter hvert som videoen ble delt og gikk viralt, ble «yeet» et nytt ord med en spesifikk mening, som nå virker å ha blitt et permanent tilskudd i unges vokabular. I 2018 ble ordet offisielt lagt til i ordbøkene, og Cambridge (2019) definerer nå «yeet» som: «To throw something with a lot of force: He just grabbed my phone and yeeted it into the river // Yeet me that water bottle». Dette er et av mange eksempler på at memer kan være mer enn en kombinasjon av tekst og bilde, og at de kan ha en større effekt på samfunnet enn kun underholdning.

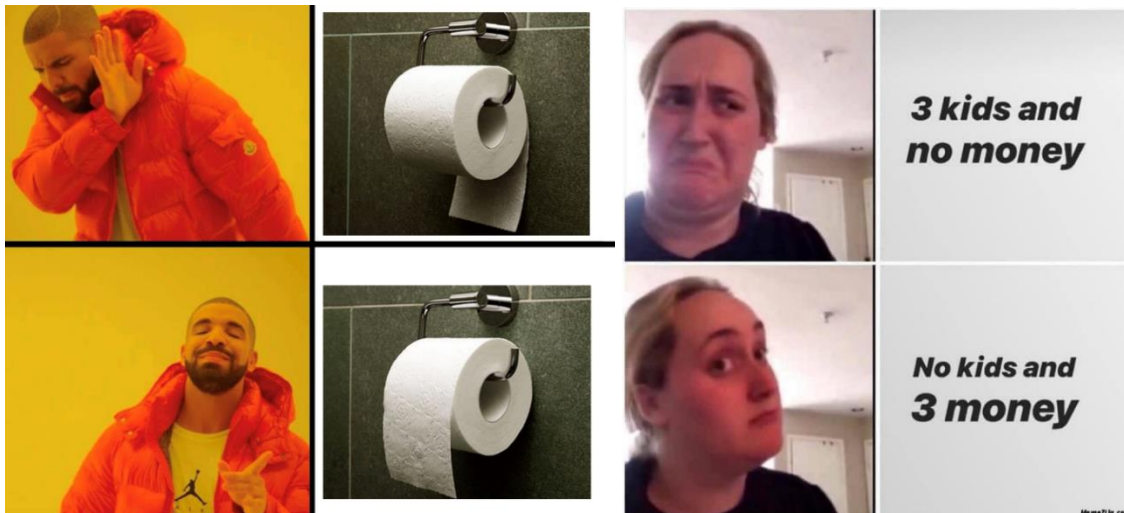
Det er vanskelig å legge frem en endelig definisjon på hva en meme er, fordi en fast definisjon krever at det som defineres også forblir noenlunde konstant. Memer og formatene de kommer i er flytende, og i konstant endring, og ved å forholde seg for bestemt til én definisjon, vil man potensielt fremmedgjøre nye former for memer og meme-deltakelse i fremtiden. Noe som derimot kan være enklere å undersøke og sette ord på er funksjonen memer har for brukerne, og hvilken rolle memer spiller i brukernes liv – og det er, som nevnt, dette som skal undersøkes i dette prosjektet.

Dersom en er interessert i å lære om memes er den beste metoden å sette seg inn i kulturen, og følge med på de ulike trender og formater som regjerer over en lengre periode, samt hvordan

en meme kan se ut, hvordan den blir brukt, og hvordan personer i meme-kulturen interagerer med disse memene. En enkel og oppsummerende forklaring er likevel at memer gjerne er bilder eller videoer - med eller uten tekst - som oppnår en viss popularitet. De er ofte, om ikke alltid ment humoristisk, og det er vanlig at memer blir redigert og modifisert av brukerne til å handle om nye situasjoner, eller for å uttrykke et nytt budskap. Denne forklaringen oppsummerer hva en internett-meme i bunn og grunn er, men det forteller samtidig veldig lite om de mange kompleksitetene som eksisterer i og rundt memer. For kulturen bak memes er komplisert, og det er vanskelig å sette seg inn i det uten å bruke mye tid, energi, og engasjement. Det er derfor vanskelig å gi en god forklaring som gjør at selv de uten tidligere erfaring med memes oppnår samme nivå av forståelse som aktive meme-brukere, men samtidig er det heller ikke nødvendig å måtte tilegne seg så mye kunnskap for å forstå det grunnleggende.

For å gi eksempler på hvordan memer kan se ut, vil jeg her vise to forskjellige meme-formater,

Mange memer følger ofte satte maler, med uskrevne regler for hvordan den skal se ut og hvordan den kan brukes. Et eksempel på dette er «expectations vs. reality» som ble vist over, mens et annet eksempel er «Drake» formatet (bilde nummer 1) som her er eksemplifisert med flere ulike variasjoner:

Dette er eksempel på memner som ser ganske like ut, og som har samme funksjon og «bruksområde». De refererer likevel ulike ting, og ulike brukere kan ta i bruk den versjonen de selv synes best – eller de kan lage sin egen variant inspirert av Drake formatet. Selv om essensen ved memene er den samme så har de likevel ulike konnotasjoner, og ulike versjoner vil kanskje dermed brukes oftere i ulike subkulturer, som eksempelvis i en bestemt internett-fandom eller i andre bestemte kontekster. Selv om de kommer i samme format, har de likevel blitt endret og redigert for å passe den situasjonen de skal brukes i – og det er ikke uvanlig å finne eksempler på at kjente og kjære meme-formater blir brukt på nye måter. Dette kan illustreres ved å se på forskjellige varianter av «woman yelling at cat» memen (bilde nummer 1), hvor den har blitt modifisert og etterlignet for å kommunisere ulike ting. Her ser man en meme som ble brukt i en samtale om Donald Trump og Greta Thunberg (bilde 2), i en Tumblr post om serien Supernatural (bilde 3), og om tv serien Doctor Who (bilde 4).

Disse eksemplene kan også brukes til å illustrere hvordan intertekstualitet ofte spiller en rolle for å få med seg ulike lag i en meme. Selv om eksemplene over ikke nødvendigvis er de mest kompliserte så gir kunnskap om den originale memen et ekstra lag av forståelse som gjør at en kanskje får mer ut av Supernatural eller Trump memen – nettopp fordi de kjenner igjen hva memen refererer til.

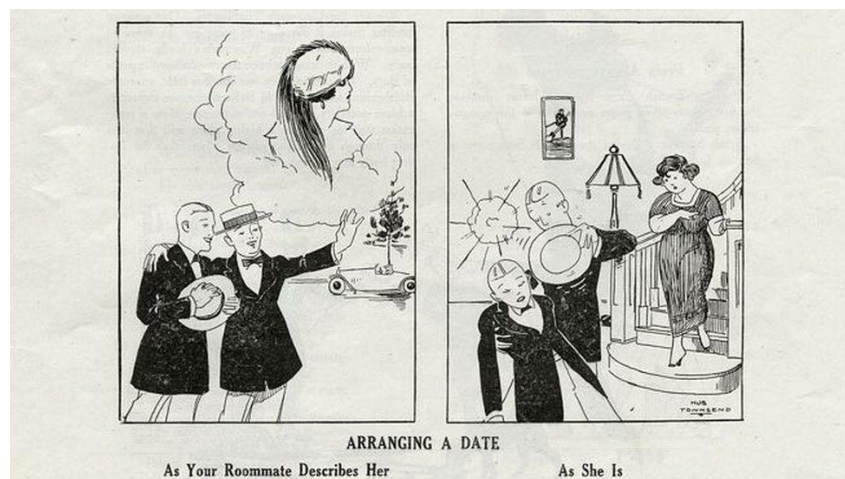
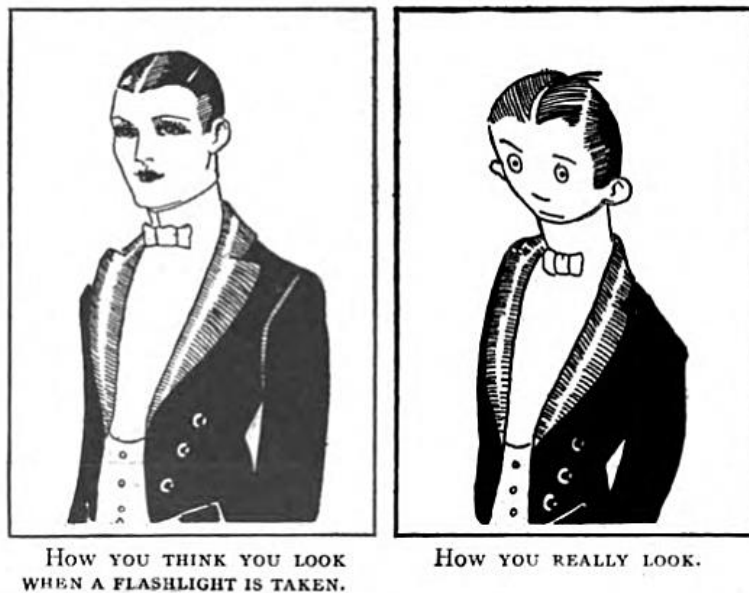
Fremvekst og popularisering av memes

Memer har virkelig skutt opp i popularitet det siste tiåret, og det som før var en mer skjult aktivitet som kun ble delt av de få som hadde en sterk internett-tilværelse på sider som Tumblr eller Reddit, har nå blitt til en utbredt og allmenn meme-kultur på nettet generelt. Dette kan nok til dels skyldes økt aktivitet og deltakelse på sosiale medier generelt, i tillegg til at memer i større grad sirkuleres på mer mainstream sosiale medier som Facebook og Instagram. Flere har tilgang på internett og sosiale medier hele døgnet takket være fremskritt innen telefon-teknologi og mobildata, noe som lar en bruke mer tid på plattformer hvor memer sirkuleres. I tillegg har populærkulturens popularitet blomstret parallelt med fremveksten av lett tilgjengelige streaming-tjenester som Netflix, HBO, og Viaplay, og deltakelse i fan-kultur og fandom har blitt en større del av unges daglige medie-diett. Memer spiller en stor og viktig rolle i populær-, fandom-, og internett-kultur, noe som gjør at deltakelse i en av dem også kan gi medlemskap i meme-kulturen, litt som en «ta to, betal for én» ordning.

I 2021 har dessuten TikTok, et sosialt nettverk hvor brukerne kan dele korte videoer, oppnådd massiv popularitet, kanskje særlig etter at korona-pandemien brøt ut. Appen nådde en milepæl på hele 2 millioner nedlastinger etter Covid-19 pandemien startet, og genererte dermed mest nedlastinger i et kvartal noensinne (Chapple, 2020). TikToks algoritme gjør at brukeren får servert en kontinuerlig og uendelig strøm av personlig tilpasset innhold, og appen har blitt en

av de mest populære plattformene hvor memer og trender oppstår. En av mange trender på TikTok er virale danser og spesifikke bevegelser som blir til memer både online og offline, noe som bidrar til å utvide definisjonen av memer til å omhandle fysiske bevegelser. Poenget med dette er å illustrere at meme-kulturen er i stadig utvikling, og virker å bli en stadig større del av unge voksnes mediekonsum. Selv om TikTok memes ser annerledes ut og kommer i et nytt format, er funksjonen den samme som hos andre memes – i tillegg til at de fyller den samme rollen som eldre og mer etablerte meme-formater.

For å forstå hvordan interessen bak memer ble så stor er det nyttig å se tilbake på hvordan memer så ut før, og hvordan de har utviklet seg. Et tidlig eksempel er en tegneseriestripe i satiremagasinet «The Judge» fra 1921, hvor man finner det som BBC News (Gerken, 2018) beskrev som «the first meme ever», sammen med en annen meme publisert i samme magasin. Disse ser du her:

Dette er to tegneserier som ble publisert for hundre år siden, men som i dag enda hadde passet godt inn i dagens populære meme formater, som eksempelvis «expectation vs. reality» formatet som vist under.

I Norge kan nok mye av fremveksten til memer krediteres til Artige.no, en nettside som fungerte som en samleside for memer. Her ble morsomme bilder, rage comics, og andre memer sirkulert. Publikum hadde muligheten til å sende inn sine egne memer, noe som oppfordret brukerne til å lage sine egne memer – ofte i respons til andre memer på siden eller aktuelle hendelser i samfunnet eller i media. Dette skapte en egen liten Artige.no meme-kultur, og Artige sin innflytelse er noe omtrent alle informantene jeg snakket med i prosjektet kjente seg godt igjen i. På en global basis har sider som Reddit, 4Chan, Tumblr og 9Gag tradisjonelt vært store knutepunkt for meme-trafikk, og mange av disse har eksistert lenge. Dersom en besøker Reddit sin r/Memes få man raskt øye på at subredditen ble opprettet i 2005, altså lenge før memer virkelig blåste opp og utviklet seg til en utbredt kultur.

Hva er meme-kultur?

Individuelle memer eksisterer ikke i et vakuum, men heller som en brikke i et større puslespill. De aller fleste vil ha sett en meme, enten de vet det eller ei, men ikke alle har nok kunnskap til å forstå at det er en meme. Essensen ved memer er at de gjerne blir produsert med inspirasjon i allerede eksisterende memer, virale hendelser, aktuelle debatter, eller andre ting som får stor oppmerksomhet. Det er et stort og komplisert system, og det å «henge med» på hvilke memer som er populære og hvorfor krever tid, energi, og en god del

bakgrunnskunnskap. Det er denne «boblen» av normer, regler, og bakgrunnskunnskap jeg refererer til som meme-kultur.

Kultur kan bredt forstås som tanke-, kommunikasjons-, og atferdsmønstre hos mennesker (Schackt, 2019), og mer spesifikt som felles verdier, holdninger, ideer, regler og tradisjoner (Paulsen, Hårberg & Sølvsberg, 2020) som mennesker deler. Når ordet «kultur» brukes i en digital kontekst kan det tenkes at tradisjonelle kulturelle avgrensinger som geografisk tilhørighet, etnisitet eller religion får mindre tyngde, til fordel for andre fellesnevnerer som hvilke interesser man har, om man er med i samme gruppe på f.eks Discord eller Reddit, om man følger de samme innholds-skaperne på Youtube, eller om man er tilhenger av samme spill, film, eller serie. Mange av disse kan gjerne klassifiseres som en subkultur, noe som kan defineres som grupper som deler verdier, normer, tro, eller en livsstil som skiller seg fra den større kulturen, eksempelvis gjeng-kultur, LGBT-kultur, eller ungdomskultur (Chandler & Munday, 2011, s. 411). Begrepet subkultur kan dermed også brukes for å forklare meme-kulturen.

Begrepet «meme-kultur» kan gjerne anses som et diffust begrep, som kan tolkes på mange ulike måter. Som en del av oppgavens definisjons-kapittel ønsker jeg derfor å gjøre rede for hva jeg mener med begrepet i denne oppgaven. Kulturen bak memer er kompleks, subtil, og til dels kaotisk. Jeg har derfor identifisert et par viktige aspekter ved meme-kulturen som er viktig for å utdype og forklare fenomenet, nemlig: delt kunnskap, humor og normer.

Noe av det som kanskje kan ses på som det viktigste ved meme-kulturen er delt kunnskap mellom deltakerne. Dette gjelder både uskreven kunnskap som for eksempel omfatter normer for hvordan man skal te seg på ulike sosiale medier, hvem man deler memer med, hvordan man skal reagere på memer osv., men også kunnskap om hvilke memer som er populære, hvilke trender som er og har vært store, hva bakgrunnen for ulike memer er, og hva de handler om. Dette er kunnskap som blir tilegnet gjennom å ha engasjert seg i memer over lengre tid, gjerne over flere år.

Svært aktive meme-brukere vet gjerne hvilke typer memer som hører til eller stammer fra de ulike subkulturene på internett. Memer som sirkuleres på Tumblr ser annerledes ut enn de som er populære på 4Chan, og en internett-veteran vil sannsynligvis se for seg to helt ulike mennesker når de visualiserer en typisk Tumblr- eller 4Chan bruker. Slik innforstått kunnskap og konnotasjoner om hva som foregår på tvers av sosiale arenaer hjelper brukerne å

manøvrere internett-landskapet, og det kan bidra til å gi brukeren en økt forståelse for hvordan meme-kulturen fungerer.

Å være et aktivt medlem i meme-kulturen innebærer at en gjerne også har tilegnet seg avansert kunnskap om memer gjennom årene, noe som gjør det mulig å lese ulike lag som finnes i memer. Som nevnt er det vanlig at nye memer bygger på, eller på andre måter refererer til andre memer som har vært populære. Det å være i stand til å identifisere de ulike lagene av referanser som finnes i mange memer gir brukeren et høyere kulturelt kapital.

Kulturelt kapital er et begrep av Pierre Bourdieu som brukes til å forklare mengden av verdifull kunnskap og ferdigheter av en kulturell art som en person har, og mengden kapital man har er viktig dersom man vil opp og frem i et kulturelt felt (Gripsrud, 2011, s. 81). Dette er en av Bourdieus flere kapital-begreper, hvor de andre handler om eksempelvis politisk, økonomisk, og sosialt kapital. Det kulturelle kapital kommer tradisjonelt sett til uttrykk gjennom hvor mye kulturkjennskap en har, og eksempler på grupper som kan sies å rangere høyt her er personer med akademisk utdanning som professorer, ledere for diverse kulturinstitusjoner, og vellykkede kunstnere (Gripsrud, 2011, s. 82). Når jeg bruker begrepet kulturelt kapital i sammenheng med memer og meme-kultur, så henviser jeg altså til hvor mye kunnskap en person har om memer, meme-kulturen, og normer og uskrevne regler som finnes i dette feltet. Jo høyere kulturelt kapital man har i meme-kulturen, jo mer vet man – og hvor mye man vet han ha mye å si for hvordan man interagerer med andre meme-brukere.

Tidligere forskning, introduksjon av forskningsfelt

Interessen for memer som forskningsobjekt i academia virker å ha økt noe de siste årene, og forskning sentrert rundt internett-kultur er noe stadig flere viser interesse for. En forsker som er verdt å merke seg her er Limor Shifman, som siden 2010 har skrevet utdypende om memer, internett-humor og internett-kultur. Shifman er i skrivende stund førsteamanuensis ved Det hebraiske universitetet i Jerusalem sitt Institutt for Kommunikasjon og Journalisme – og visedekan ved Det Samfunnsfaglige Institutt, hvor hun forsker på digitale medier og populærkultur (Shifman, u.å). Hun har blant annet skrevet boken *Memes in Digital Culture*, hvor hun blant annet introduserer og forklarer ulike virale memer, samt en del om memer og meme-kultur. Hun har dessuten publisert flere artikler og andre publikasjoner om meme-kultur, meme-sjangre, internett-humor og digital kultur.

Shifman er en av de som kanskje har forsket mest på temaet, men hun er ikke den eneste. Ryan Milner (2012) skrev for eksempel sin doktorgradsavhandling om memer sin rolle i offentlig diskurs og deltakerkultur. Det finnes også mange artikler og publikasjoner som ser nøyere på spesifikke memer og deres formater, hvordan spesifikke memer brukes på spesifikke sider, osv. *Journal of Visual Culture* publiserte dessuten i desember 2014 en utgave (volum 13 utgave 3) om internett-memes, med artikler om blant annet estetikk i tidlige memer, ulike meme-sjangre, fonten som har vært sentral i mange memer, og historien bak GIFs med mer. Her bidro blant annet Shifman med en artikkel om foto-baserte meme sjangre. Dette er interessant lesing som absolutt kan anbefales, men fordi utgaven er nokså gammel sammenlignet med nåtidens meme-kultur, har ikke disse artiklene fått noen særlig plass i denne oppgaven. Dette rett og slett fordi dagens memer og meme-kultur har utviklet seg mye, og eksempler og refleksjoner fra 2014 vil derfor på mange måter virke utdatert.

Til min kunnskap virker det ikke som om noen andre har hatt en kvalitativ tilnærming hvor de har snakket med brukerne av memer. Tidligere forskning på feltet virker å ha hatt en mer tekstanalytisk tilnærming til memes og meme-kulturen, hvor fokuset ligger på å sortere memer inn i kategorier og å forklare og definere ulike meme-formater og trender. Selv om dette er interessant forskning er ikke det nødvendigvis den mest nyttige fremgangsmåten dersom en ønsker å finne ut av memer sin sosiale rolle, samt hvordan brukerne av memer oppfatter dem. Fordi jeg i denne oppgaven bruker kvalitative fokusgrupper for å lære mer om meme-brukernes subjektive opplevelser, kan dette bidra med et nytt perspektiv til dette blomstrende forskningsfeltet.

Ettersom prosjektet har hatt en eksplorativ tilnærming, var oppgavens endelige vinkling flytende frem til datainnsamlingen var fullført og gjennomgått. Etter å ha snakket med atten aktive meme-elskere fikk jeg inntrykk av at det var unaturlig for dem å tenke på memes ut ifra hvilke sjangre og kategorier de hører til, selv om de gjerne kunne trekke sammenligninger mellom memer med lignende trekk. Memer har som nevnt kort levetid og endrer seg hyppig, og det kan derfor tenkes at dette kan ha en innvirkning på unge voksnes manglende interesse av streng kategorisering. Fordi dette ikke virker å være noe unge voksne selv er opptatt av, så er det heller ikke noe dette prosjektet vil utforske. Ved å legge et for stort søkelys på sortere, kategorisere, og trekke sammenligninger mellom ulike memer og formater, så er min mening at man går glipp av de spennende kompleksitetene som eksisterer i selve meme-kulturen. Som nevnt er majoriteten av meme-relatert forskning fokusert på selve memen som tekst, mens jeg i dette prosjektet velger å ta en annen vinkling, nemlig memer sin sosiale rolle i et

brugerperspektiv, og unge voksne sin subjektive opplevelse av memer. Denne tilnærmingen gir innblikk i hvordan brukerne selv opplever, forstår, og bruker memer, noe som kan gi en ny forståelse av memer i et mediebruksperspektiv.

Kapittel 3: Metode

Prosjektets metode og fremgangsmåte er en viktig del av forskningen, og hvilken tilnærming man bruker har mye å si for datamaterialet og svarene man ender opp med. Dette prosjektet tar for seg unge voksne og deres opplevelse av internett-memer; et tema som er høyst subjektivt for memebrukere. For å lære mest mulig om informantenes individuelle og samlede erfaringer, og for å la unge voksne sette ord på sine egne erfaringer og opplevelser, valgte jeg å bruke kvalitativ metode – nærmere bestemt semi-strukturerte fokusgruppeintervju. I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for metoden jeg har brukt, før jeg vil gå gjennom fremgangsmåten og de metodiske valgene jeg tok for å finne svar på oppgavens problemstilling.

Kvalitativ metode

De fleste fenomener som kan studeres består av både kvantitative og kvalitative sider, og valg av metode avhenger derfor av problemstillingen en skal undersøke (Gentikow, 2005, s 35). En enkel distinksjon mellom de to metodene er at kvantitativ metode bruker tall og målinger, noe kvalitativ metode ikke gjør (Bryman, 2016, s. 31). Kvantitativ metode gjør sine målinger gjennom å samle data fra et stort utvalg gjennom surveys, spørreskjemaer, og lukkede spørsmål: en strengt formalisert forskningsprosess med standardregler – mens kvalitativ metode har en mer eksplorativ og fleksibel prosess, hvor forskning blir gjort via samtale og intervju med et mindre utvalg av informanter (Gentikow, 2005, s. 35-37). En annen forskjell er metodens forhold til teoretisk erkjennelse, da kvantitativ metode ofte legger vekt på en induktiv fremgangsmåte mens kvantitativ metode oftere har en deduktiv fremgangsmåte (Gentikow, 2005, s. 40).

Kvalitativ forskning lar en se verden gjennom øynene til de man studerer (Bryman, 2016, s. 392-3), og i og med at prosjektet er ute etter å forstå informantenes subjektive opplevelser ble en kvalitativ tilnærming det mest fruktbare i dette tilfellet. Mens en kvantitativ studie av memer også hadde vært interessant, ble kvalitativ metode valgt fordi tanker, opplevelser, og andre komplekse faktorer som skal undersøkes i prosjektet, ikke lett kan bli målt og telt gjennom tall. Det å høre hvordan informantene kommuniserer med hverandre, hvilket språk de brukte, hvilke kompliserte tanker de hadde, samt hvordan de interagerer med hverandre hadde ikke kommet frem dersom en streng kvantitativ fremgangsmåte hadde blitt brukt, noe som videre bekrefter viktigheten av en fleksibel og åpen kvalitativ tilnærming.

Fokusgruppe

En fokusgruppe er, enkelt forklart, en metode hvor en gruppe mennesker møtes for å snakke om et tema mens en forsker leder samtalen (Gentikow, 2005, s. 85). Bryman (2016, s. 501) skriver at utspørringen under en fokusgruppe handler vanligvis om et fast bestemt tema, og fokuset ligger på hvordan deltakerne interagerer med hverandre innad i gruppen, samt meningsdannelsen som oppstår mellom dem. Fokusgrupper inneholder derfor elementer fra to metoder, fortsetter Bryman, nemlig gruppeintervjuet hvor en gruppe mennesker møtes for å diskutere et tema, og fokusintervjuet hvor informantene velges ut fordi de har vært involvert i det forskeren er interessert i å studere. Fokusgruppemetoden beholder dermed interaksjon mellom gruppedeltakerne som et interessefelt samtidig som det er mer fokusert enn et vanlig gruppeintervju, avslutter Bryman.

Det at informantene diskuterer et tema som medlemmer av en gruppe gjør at man kan se hvordan de responderer til hverandres synspunkter, noe som kan føre til at informantene kan møte motstand som de ikke hadde fått i et individuelt intervju – dette kan gi et mer realistisk bilde på hva informantene faktisk mener fordi de blir tvunget til å tenke over, og kanskje også revidere sine egne meninger (Bryman, 2016, s. 502).

Målet med fokusgruppen var blant annet å kartlegge og avgrense memes som fenomen. Jeg var svært interessert i hvordan gruppene ville diskutere kriteriene for hva en meme er – og hva en meme ikke er, hvordan bruker de memer i hverdagen, og kan man bruke memer «feil»? I tillegg til å lære om fokusgruppens generelle erfaringer med memer og meme-kulturen, var jeg også svært interessert i å observere hvordan informantene som medlemmer i meme-kulturen interagerer med hverandre, og hvilket språk de brukte, noe jeg ikke hadde fått gjort dersom individuelle dybdeintervju hadde blitt brukt. Memes og meme-kultur er en gruppeaktivitet, og ved å utføre gruppeintervju var målet at følelsen av gruppetilhørighet ville oppstå, og dermed føre til at informantene snakket sammen – og brukte de samme ordene og eksemplene – som de ville brukt også utenfor intervju-situasjonen.

Utvalg av informanter og planlegging av studien

I kvalitative studier er det ikke et mål at man skal kunne gjøre statistiske generaliseringer, og informantene trenger derfor ikke være representative - utvalget kan derfor bestå av blant annet alder, utdannelse, kjønn, eller de kan dele en felles interesse (Gentikow, 2005, s. 78). Når det

kommet til sammensetning av gruppene, var et homogent utvalg det som fremstod som mest fruktbart, da det ifølge Gentikow (2005, s. 79) er spesielt egnet til å utforske spesifikke gruppers reaksjoner til et fenomen, og da gjerne via fokusgrupper. Meme-kulturen kan på flere måter fremstå som en subkultur, og et homogent utvalg vil dermed la meg snakke med informanter som medlemmer i én spesifikk gruppe. Interesse i memer (og dermed medlemskap i meme-kulturen) var derfor det viktigste kravet i utvalget, kombinert med alder for å avgrense utvalget til riktig aldersgruppe. Informantene måtte derfor være mellom 18 og 30 år for å delta, der den nedre aldersgrensen ble satt på grunn av regler for samtykke, og ikke en manglende interesse i memer blant unge under 18.

I kvalitative intervju anbefaler Gentikow (2005, s. 77) at man helst har totalt mellom 15 og 20 informanter, og ikke mindre enn 10. Når det kommer til størrelsen på fokusgruppene konkluderer Bryman (2016: 506) med at grupper på mellom 3-5 deltakere var det som ofte viste seg å fungere best. Når man vurderer antall fokusgrupper er det også nyttig å følge med på når metningspunktet i datainnsamlingen er nådd, også kalt «data saturation», ved at man når et punkt hvor nye intervju ikke lenger gir ny informasjon om det som studeres – og dermed har oppnådd tematisk utmattelse (Bryman, 2016: 417, 505). Etter rekrutteringsfasen endte jeg opp med totalt 18 informanter, som ble fordelt på fem fokusgrupper. Blant dem bestod tre av gruppene av fire informanter, mens de resterende to gruppene bestod av tre informanter hver.

En oversikt over informantenes pseudonym, alder, og hvilken gruppe de tilhører kan sees her:

Gruppe	Pseudonym og alder	Kjønnsfordeling
Gruppe 1 *	Marie: 23 år Alma: 25 år Ole: 23 år Nora: 22 år	3 kvinner 1 mann
Gruppe 2 **	Johanna: 26 år Atle: 27 år Boris: 23 år Jon: 22 år	1 kvinne 3 menn
Gruppe 3	Maren: 25 år Lukas: 25 år Arne: 25 år	1 kvinne 2 menn

Gruppe 4	Morten: 21 år Line: 23 år Paul: 22 år	1 kvinne 2 menn
Gruppe 5	Adrian: 23 år Lene: 21 år Amalie: 19 år Per: 22 år	2 kvinner 2 menn
TOTALT	Eldste informant: 27 år Yngste informant: 19 år Gjennomsnittsalder: 23,2 Median: 23	8 kvinner 10 menn

*Gruppe 1 var gruppen som også fungerte som pilot-fokusgruppe.

** Gruppe 2 var den internasjonale gruppen, med informanter fra ulike deler av verden.

Den yngste av informantene var 19 år, den eldste 27 år, og de hadde en gjennomsnittsalder på 23,2 år. Selv om kjønnsbalanse ikke var et av målene med utvalget, endte jeg likevel opp med en ganske jevn fordeling med 10 menn og 8 kvinner. Dette på tross av at det kanskje er menn som oftere assosieres med de største meme-miljøene, som for eksempel på sider som 4Chan og Reddit.

Rekruttering av informanter

I startfasen var målet å rekruttere flesteparten av informantene gjennom snøballmetoden, som går ut på å bli satt i forbindelse med mulige informanter gjennom kontakter man allerede kjenner (Gentikow, 2005, s. 80). Jeg kontaktet derfor venner og bekjente i et forsøk på nå ut til mulige informanter, men det viste seg at denne måten å rekruttere på å ikke ga like gode resultater som først antatt. Snøball-rekruttering ble derfor gjort i kombinasjon med rekruttering gjennom selvseleksjon, som ifølge Gentikow (2005, s. 80) går ut på at potensielle informanter inviteres til å delta gjennom for eksempel oppslag i en avis, eller en oppfordring på internett.

I mitt tilfelle ble denne oppfordringen lagt ut på sosiale medier, nærmere bestemt på Facebook i grupper som *UIB Børs*, en relativt stor gruppe for kjøp, salg, og hjelp for UiB studenter, samt i et par mindre grupper rettet mot ulike student-miljø i Bergen. Venner og bekjente delte

innlegget til sine egne tidslinjer, noe som ga innlegget noe større rekkevidde. Oppfordringen til å delta på prosjektet ble også lagt ut på Reddit under r/Norge. En enkel plakart med informasjon om prosjektet og hvordan interesserte kunne melde sin interesse ble samtidig hengt opp på fysiske oppslagstavler rundt omkring diverse bibliotek og fakultetsbygninger ved Universitetet i Bergen. Rekrutteringen tok lengre tid enn planlagt og datainnsamlingen ble derfor noe utsatt, men jeg endte til slutt opp med nok informanter til å sette sammen fem fokusgrupper.

Interesserte personer tok selv kontakt med meg for å melde sin interesse for å delta, som har den fordel at det fører til mer engasjerte informanter enn om utvalget hadde vært tilfeldig. Måten jeg valgte å rekruttere på la opp til at mulige informanter måtte opprette den første kontakten med meg, noe jeg gjorde med hensikt om å sikre engasjerte informanter som var motiverte til å delta på samtalen. Dette var et bevisst valg fra min side, da jeg hadde lyst til å unngå at mulige informanter kun sa ja til å delta fordi jeg spurte de. Jeg tok derfor ikke selv kontakt med potensielle deltakere for å høre om de ville bli med, men oppfordret aktivt interesserte personer å ta kontakt på mail eller telefon. Dette tror jeg var et riktig valg - som resulterte i svært aktive, nysgjerrige, og ikke minst interesserte informanter. Flere av dem fortalte at de hadde gledet seg til gruppesamtalen, og et par fortalte at de lest seg opp på memer i forkant for å være ekstra klar. Dette var en positiv overraskelse for meg, og det var spennende at informantene viste så mye engasjement.

Sammensetning av fokusgrupper

Jeg hadde et ønske om å ha noen fokusgrupper bestående av fremmede, og noen fokusgrupper som bestod av personer som kjente hverandre fra før. Dette var for å utforske om det var noen forskjell i hvordan de ulike gruppene snakket sammen, og om flyten i samtalen var bedre eller dårlige avhengig av om informantene kjente hverandre fra før. Det var også interessant for meg å se på om språket de brukte under diskusjonen var ulikt mellom kjente og fremmede, og om det var noen merkbar endring i hvilke memer de hadde kunnskap om – og refererte til. Dette lot meg få et innblikk i om det var meme-relatert internhumor mellom venner som ga et felles grunnlag, eller om meme-kulturen i seg selv fungerte som et felles kunnskapsgrunnlag. Gruppe 1 og 3 bestod derfor av personer som allerede kjente hverandre, gruppe 4 og 5 bestod av fremmede, mens gruppe 2 bestod av to og to informanter som kjente hverandre.

Fordi et par internasjonale studenter meldte sin interesse for prosjektet, fikk jeg også muligheten til å holde en internasjonal fokusgruppe som gikk på engelsk. Dette var en god mulighet til å undersøke hvordan personer fra ulike land og kulturer snakket sammen om memer, og om de visste om de samme memene, og om de hadde samme opplevelse av memer og meme-kultur som de resten av informantene.

Det viste seg at alle informantene i prosjektet virket å ha relativt lik kunnskap om memer og trender, uavhengig om de kjente hverandre eller hvilket land de kom fra, noe som indikerer at meme-kulturen kan anses som en felles global kultur.

Intervjuguide

En intervjuguide ble satt sammen, med spørsmål og tema jeg anså for å være sentrale for å svare på problemstillingen min. Dette er en liste med tema og spørsmål som skal bli adressert i semi-strukturerte intervju (Bryman, 2016, s. 469). Intervjuprosessen under semi-strukturerte intervju er fleksibel, og man trenger man ikke å stille spørsmålene på nøyaktig samme måte som de er formulert i intervjuguiden (Bryman, 2016, s. 168). Fordi det derfor er mulig å avvike fra intervjuguiden ved å stille ikke-planlagte oppfølgingsspørsmål, i tillegg til å variere hvilken rekkefølge man stiller spørsmålene fra intervjuguiden (Bryman, 2016, s. 467), hadde jeg et avslappet forhold til min egen intervjuguide.

Målet var at samtalen i gruppene skulle flyte så naturlig så mulig, og intervjuguiden var derfor mer som en liste med samtalepoeng jeg ville innom, istedenfor en strengt strukturert liste som skulle gjennomgås punkt for punkt. Spørsmålene i guiden var dermed formulert mer for min egen del, for å vite hva jeg selv ville innom og hva jeg ville ha svar på, før jeg eventuelt stilte mer spesifikke spørsmål for å lede informantene inn på neste tema. Jeg la dermed opp til en høy grad av frihet for informantene, dette for å få et innblikk i hvilke tema de selv var interessert i å ta opp, og hvilket språk de brukte underveis i diskusjonen. I mange tilfeller kom informantene selv inn på tema jeg hadde spørsmål om i intervjuguiden, og i disse tilfellene lot jeg samtalen flyte uten å avbryte. Dersom jeg ønsket mer utfyllende svar på noe stilte jeg oppfølgingsspørsmål, eller jeg refererte tilbake til den tidligere samtalen

Spørsmålene i intervjuguiden var kategorisert etter tema for å gjøre det enklere for meg å navigere dem raskt under samtalen, og for å bedre kunne opprettholde god flyt. Jeg var også nøye med å notere hvilke tema vi hadde vært innom underveis for å unngå å stille spørsmål

som allerede hadde blitt besvart, i tillegg til at jeg noterte ned oppfølgingsspørsmål som jeg tok opp der det falt seg naturlig. Spørsmålene i intervjuguiden ble i mange tilfeller stilt med en annen formulering enn det som står i guiden. De mer direkte spørsmålene var igjen ment for min egen del, for å kunne raskt få overblikk over hvilke tema jeg ville innom i en ellers kaotisk intervjusituasjon.

Pilotfokusgruppe

Som Gentikow (2005, s. 81) nevner, er det å gjennomføre en pilotstudie en viktig del av forberedelsen, og den gjør det mulig å teste ut intervjuguiden, informantgruppen og lengden på opplegget, i tillegg til å utforske om opplegget er overkommelig for informantene. For meg var det i tillegg viktig å holde en pilot-fokusgruppe for å gjøre meg mer komfortabel i rollen som ordstyrer i fokusgruppe-intervju, da dette var en rolle jeg hadde begrenset erfaring med fra før.

Det jeg ønsket å få ut av en slik test-fokusgruppe var først og fremst å finne ut om fokusgruppe var riktig metode å bruke i denne sammenhengen. Tidlig i prosjekt-arbeidet den originale planen å ta i bruk individuelle dybdeintervju, men etter nøyere vurdering ble metoden endret til fokusgrupper. Pilot-fokusgruppen ga også anledning til å teste ut intervjuguiden min, samt om gruppedynamikk med personer som kjenner hverandre var en god tilnærming. En pilot-fokusgruppe ble derfor holdt med fire informanter, alle studenter i begynnelsen av 20-årene, tre kvinner og en mann. Tre av informantene i gruppen kjente hverandre godt fra før av, og den siste kjente én av de andre i gruppen. Flyten i samtalen var dermed god, og informantene holdt samtalen gående uten at jeg måtte lede samtalen for mye.

På dette tidspunktet var selve intervjuguiden løst strukturert, og planen var å stille spørsmål etter hvert som informantene selv kom inn på temaet. Som nevnt var spørsmålene kategorisert etter tema for å gjøre det enklere for meg å navigere dem raskt under samtalen, noe som var viktig for meg for å unngå å sikre en god flyt uten for mange pauser. Denne måten å gjøre det på fungerte bra for meg, da informantene kom inn på og diskuterte mange av temaene jeg var interessert i av seg selv. Dette lot meg stille relevante oppfølgingsspørsmål etter hvert som de dukket opp naturlig i samtalen, istedenfor å avbryte interessante tankeganger for å stille spørsmål kronologisk.

Under intervjuet tok jeg taleopptak med to telefoner som begge ble satt på lydløs og flymodus for å forhindre avbrudd. Når ingen informanter snakket, begynte derimot mobilene å lyse opp for å varsle om manglende lyd. Dette virket distraherende for både informantene og meg, og førte til at vi noen ganger kom ut av samtalen. Jeg ble derfor nøye på å legge telefonene med skjermen vendt ned mot bordet til de neste fokusgruppeintervjuene.

Etter å ha holdt pilotfokusgruppen kunne jeg konkludere med at fokusgrupper var det riktige valget for å besvare problemstillingen, og jeg var klar til å bevege meg videre til de neste fokusgruppene. Alle deltakerne i pilotfokusgruppen skrev under på samtykkeskjema før samtalen ble satt i gang, og data fra dette gruppeintervjuet er dermed inkludert i analysen på lik basis som resten av datamaterialet.

Frengangsmåte og gjennomføring av intervjuene

Som nevnt er målet med kvalitativ forskning å forstå deltakernes perspektiv, og det er derfor viktig at intervjuprosessen ikke blir for strukturert og påtrengende (Bryman, 2016, s. 506). Det var derfor viktig for meg å la informantene snakke så fritt som mulig, og la dem selv komme inn på tema jeg hadde notert i intervjuguiden på en naturlig måte. Dette på bakgrunn av det Bryman (2016, s. 506) skriver om hvor involvert en moderator bør være, nemlig at det er fint å gi informantene rom til å diskutere fritt – så lenge moderator fører informantene tilbake på sporet ved lengre digresjoner – fordi dette gjør at man lettere kan få innblikk i hvilke tema og poeng som er viktig for informantene selv å få frem. Sistnevnte ble særlig viktig i dette prosjektet, fordi det kan tenkes at subjektive tanker og meninger kommer bedre frem under diskusjon med likesinnede, enn det hadde gjort i et strengt og strukturert spørsmål-svar intervju.

Det første som ble gjort når opplegget var klart og intervjuguiden satt sammen, var å holde en pilot-fokusgruppe, som nevnt over. Her lærte jeg at intervjuguiden jeg hadde laget fungerte fint, men at et par spørsmål var overflødige og kunne fjernes.

Informantene kom raskt inn på tema jeg hadde skrevet opp i intervjuguiden uten at jeg tok det opp selv, noe jeg synes var interessant – og som ga meg en bekreftelse på at jeg hadde tenkt i riktig retning. Fordi jeg ville holde min egen innblanding til et minimum, valgte jeg å notere ned hva de sa om visse tema underveis, for så å ta det opp når samtalen ble vridd inn på temaet igjen, eller når en naturlig pause i samtalen oppstod. Dette syntes jeg fungerte bra, og

det ga en slags kronologisk flyt i samtalen. Informantene diskuterte ivrig rundt temaet, og dette engasjementet kan muligens forklares med at memes rett og slett er et gøy tema å diskutere, særlig for personer som liker- og bruker memes i hverdagen. Samtalen dreide seg dessuten om noe alle informantene hadde god kunnskap til, noe som gjorde at alle hadde noe å bidra med i diskusjonen.

Et bevisst valg jeg gjorde på forhånd, var at jeg selv skulle bruke memer og meme-relatert språk i som en del av mitt eget vokabular i intervjusituasjonen. Dette for å etablere at jeg var «en av dem», og for å få informantene til å føle at de ikke trengte å sensurere seg selv fremfor meg, eller å bruke et annet språk enn de ellers ville gjort i møte med andre meme-elskere. Det var viktig for meg at informantene anså meg som en del av meme-kulturen, selv om jeg ellers var en objektiv intervjuer, fordi jeg ikke ville at min tilstedeværelse skulle forstyrre gruppedynamikken som oppstod mellom deltakerne. En måte jeg prøvde å etablere meg selv som en del av kulturen var ved å åpne intervjuet med en runde hvor jeg spurte om navn, alder, og favoritt-meme. Sistnevnte var også ment som en måte å bryte isen på, og var en del av oppvarmings-spørsmålene. Jeg startet selv runden med å introdusere meg selv og min favoritt-meme – noe som virket å bidra til å løfte stemningen og gjøre intervjuprosessen mindre alvorlig. Dette var en god strategi, da informantene refererte til memer ofte, brukte dem som eksempel, og turte å være ærlig rundt tema man kanskje ikke ellers ville vært dersom intervjuet hadde blitt utført av noen «utenfor kulturen». Som resultat ble intervjuene levende, kreative, og ærlige – akkurat slik som jeg hadde håpet.

Det at jeg selv er en del av kulturen jeg forsker på var en fordel her, både under intervjuet og senere under analysen. Dette fordi det lot meg forstå referansene som ble gjort og språket som ble brukt, i tillegg til at det ga meg en genuin forståelse for hvordan kulturen jeg forsker på henger sammen, med alle sine uskrevne normer og regler.

Transkribering og analyse

Som med alle kvalitative intervju vil man få mest ut av fokusgruppene ved å ta opp og transkribere diskusjonen, dette for å gi forskeren muligheten til å fokusere på diskusjonen og ikke på notering, i tillegg til at transkribering lar en ikke bare undersøke hva som blir sagt, men *hvordan* det blir sagt (Bryman, 2016, s. 503). Det å få med hvilket språk informantene bruke, hvilke memer de refererte til, og hvordan de interagerer med de andre deltakerne var

viktig for å kunne besvare problemstillingen ordentlig, og transkribering var derfor en viktig del av arbeidet.

Fokusgruppene ble tatt opp ved hjelp av to mobiltelefoner som ble satt på stille- og flymodus og lagt med skjermen ned. Dette for å ha en sikkerhetskopi av intervjuene dersom tekniske feil skulle oppstå på en av telefonene, og stille- og flymodus for å unngå distraksjoner. De ble senere transkribert i Microsoft Word, før jeg leste gjennom og noterte meg hvilke tema som virket å være sentrale, hvilke tema informantene virket mest opptatte av, samt å notere relevante sitater som kunne brukes i de ulike delene av analysen.

Jeg valgte å ikke transkribere pauselyder som «ehm» eller «hmm», med mindre de spesifikt ble brukt som et ord av informanten. Fyllord som «liksom», i tillegg til når gruppen ler, ble inkludert i transkriberingen. Sitat fra deltakerne i den engelskspråklige gruppen har blitt oversatt til norsk i oppgaven.

Forskningsetiske betraktninger

Denne studien behandler personopplysninger, og prosjektet ble derfor meldt til Norsk senter for forskningsdata (NSD) som godkjente studien før datainnsamlingen ble satt i gang. All data fra prosjektet ble oppbevart med passordbeskyttelse, og alle informantene ble gitt et fiktivt pseudonym. All informasjon som kunne brukes til å identifisere informantene ble anonymisert eller utelatt.

Det er svært viktig å innhente informantenes informerte samtykke, noe som innebærer at informanten får vite hva forskeren vil undersøke, deres samtykke til å levere informasjon om det som skal studeres, og at informanten får vite at de kan trekke seg fra studien når som helst (Gentikow, 2005, s. 64). Dette ble sikret gjennom et informasjonsskriv og samtykkeskjema som ble lest gjennom og signert før fokusgruppene startet. Deltakerne fikk mulighet til å stille spørsmål og eventuelt trekke seg fra studien før intervjuet ble satt i gang. Samtykkeskjemaet inneholdt informasjon om prosjektets formål, hva deltakelse ville innebære for dem, deres rettigheter, samt informasjon om anonymitet, konfidensialitet, og hvordan deres personopplysninger ville bli oppbevart.

Kapittel 4: Felleskap og identitet

...Jeg føler det er en slags felleskapfølelse, at man blir liksom «one of the internet people», at det er en slags, ikke familie for det blir for close, men liksom at jeg er en av resten, på en måte... At vi snakker om de samme tingene og alle har samme humor ofte, og... Med Game of Thrones sant, at alle koder med det samme, og vi forstår hverandre. - Maren

Det Maren uttrykker i sitatet over, om å være «en av resten» er en av de viktigste funksjonene memer har. Delt forståelse, kunnskap, og humor fører til en opplevelse av felleskap som er viktig for mange brukere. Lysten til å dele en meme man synes er morsom med er noe mange kjenner på, og det å sende en meme er noe man gjør med intensjon om å gi den andre underholdning, eller å vise dem noe som relaterer til dem – som for å si «jeg tror du vil like dette». Som Marie så positivt sier: «Jeg tenker at man skal dele kjærligheten uansett, send det til alle, uansett om de skjønner det eller ei». Det å sende en meme er enkelt, og krever lite energi – likevel er det et symbol på at man tenker på den andre personen. Dette analysekapittelet tar for seg memer sin sosiale rolle, altså hvordan de blir brukt mellom meme-brukerne, hvilken funksjon de har både for individuelle brukere og i meme-kulturen som helhet, og normer og regler som eksisterer innad i meme-kulturen. Kapittelet vil i stor grad fokusere på individuell- og gruppe-identitet, samt felleskap og gruppetilhørighet. Kapittelet innledes med utvalgt teori som er relevant for kapittelets tematikk, før vi går over til analyse av datamaterialet.

Identitet

Identitet er et bredt begrep som kan defineres på ulike måter og med ulike perspektiver, og definisjoner kan gjerne variere ut ifra hvilken kontekst identitetsbegrepet diskuteres i. I dette prosjektet er identitet en av de sentrale begrepene vi skal innom, da en stor del av fokuset er på informantenes identitet som meme-brukere, og deres identitet som en del av et større felleskap. På en måte kan man si at identiteten vår er summen av alle våre opplevelser,

erfaringer, og preferanser vi har opplevd gjennom livet, og vår personlige identitet er dermed noe som er høyst kompleks.

Når man snakker om identitet skiller man gjerne mellom en personlig identitet, og en sosial eller kollektiv identitet. Personlig identitet handler om hva som er unikt ved oss selv, hva som gjør oss annerledes fra andre personer, og andre spørsmål som dukker opp når vi spør oss selv hvem vi faktisk er (Gripsrud, 2011, s 19). Den kollektive identiteten oppstår i møte med andre menneskers oppfatning av oss, og de sosiale eller kollektive sammenhengene vi inngår i, som eksempelvis hvilken by vi kommer fra, hvilket kjønn vi har, eller hva vi jobber med (Gripsrud, 2011, s 19). Etter hvert som vi sorterer inntrykkene vi får fra blant annet medmennesker og mediehverdagen, så danner vi oss oppfatninger om likheter og ulikheter mellom oss selv og andre mennesker (Gripsrud, 2011, s 17), noe som også bidrar til å bygge identitet. Booth (2017, s. 117) videredefinerer identitet med utgangspunkt i Stuart Hall, og understreker at identiteten alltid er i flux - «One never is, but always is in process».

Det finnes mye forskning på hvordan identitet kan forstås og oppstår, men i denne oppgaven vil jeg fokusere på digital identitet og hvordan bruk av memes bidrar til å forme denne. Fordi vi bruker mye tid på ulike medier, så er det naturlig at også disse spiller en rolle i vår identitet og følelse av selv. For mange unge voksne har internett og sosiale medier vært en viktig del av oppveksten, og mye av identitetsbyggingen har dermed skjedd online.

Felleskap og deltakerkultur

I dagens samfunn skjer mye av kommunikasjonen vi som mennesker har med hverandre gjennom digitale medier. All informasjon man trenger finnes tilgjengelig digitalt, og alt fra nyheter til viktig informasjon fra myndighetene er bare et tastetrykk unna. Sosiale medier lar oss holde oss oppdaterte på de store hendelsene i livene til de rundt oss, og enten det er et familiemedlem som har fullført bachelorgraden sin, en tante som har giftet seg, eller en tidligere klassekamerat som har fått barn, så er det enkelt å informere hele nettverket med et tastetrykk. Det at det er så enkelt å ha kontakt med de rundt oss, gjør at de kanskje føles nærmere. Takket være økt globalisering har vi dessuten muligheten til å utvide den sosiale rekkevidden vår til å omfatte hele verden, slik at det er både enkelt og raskt å ha en samtale med noen på andre siden av kloden. Når det kommer til memer har sosiale medier som Reddit, Tumblr, 4Chan og 9Gag som nevnt spilt en sentral rolle, og det er gjennom disse at meme-kulturen har utviklet seg til å bli en felles global og digital kultur.

Men selv det beskrives som en digital kultur, så er meme-kulturen noe som også har fått en stor tilstedeværelse offline. Dette fordi memer og trender blir en del av brukernes vokabular, interesser, og væremåte – og dermed blir en del av hvem de er og hvordan de interagerer med verden rundt seg. Som nevnt er det å diskutere og kommunisere gjennom memes sammen med de som er fysisk nært oss en viktig del av meme-kulturen, og dette er en av måtene meme-felleskapet får en fysisk forankring på.

I same gren som felleskap finner man deltakerkultur, som er et sentralt begrep når en skal forklare meme-kulturen. Chandler & Munday (2011, s. 311) definerer deltakerkultur som aktivitet som endrer opplevelsen av å konsumere media til å produsere media; en prosess som utydeliggjør grensen mellom produsent og konsument. De forklarer videre at dette var et konsept som før Web 2.0 (altså internett som en plattform for deltakelse, hvor brukeren også er en produsent (Chandler & Munday, 2011, s. 459)) var særlig assosiert med fans av populærkulturelle filmer og serier, men som i dag også blir assosiert med nyere internett-teknologier som Youtube og andre sosiale plattformer som gjør det mulig for brukerne å endre og redigere innholdet (Chandler & Munday, 2011, s. 311).

Enkelt forklart er deltakerkultur altså noe som inviterer brukere eller medlemmer til deltakelse, ved å for eksempel lage sin egen vri på eksisterende innhold, eller på andre måter fungere som produsent for ulike typer medieinnhold. Når vi snakker om internett-memer så er det dette som er selve essensen i meme-produksjonen – da måten memer deles og utvikles på skjer gjennom en kaotisk strøm av reproduksjon, etterligning og kreativitet. Ryan Milner forklarer sammenhengen mellom memer og deltakerkultur slik:

Countless participants create, circulate, and transform memes on amateur networks of mediated cultural participation. With each new remix, memes are reappropriated in order to produce new iterations and variations of broader ideas, mostly without signature or citation. In this way, the internet meme could be a quintessential participatory artifact: open, collaborative, and adaptable. The technology required to create memes is often relatively simple and entirely free, requiring only that a willing participant know where to download the tools and where to upload the results. (Milner, 2012, s. 12)

Han sier altså at internett-memer er et godt eksempel på deltakerkultur, fordi de blir produsert, sirkulert, og transformert av brukerne i det han beskriver som en åpen og kollaborativ prosess.

Memer som identitetsmarkør

Alle trekk, egenskaper, verdier eller lignende som er med på å definere hvem man er som person, er det man kaller en identitetsmarkør (Det Norske Akademis Ordbok, 2020). Det vil si at ting som klær, kjønn, hvilke interesser man har, hvilken musikk man liker, eller om man hører til en religion forteller oss mye om et menneske. En mann som hører på metall-musikk og jobber som bartender vil sannsynligvis oppleves annerledes enn en kvinne som hører på klassisk musikk og jobber som bibliotekar basert på de nevnte markørene - selv om de kanskje ellers har mye til felles. Det å ha mye kunnskap om memer kan på samme måte si noe om hvem man er, og kan for mange være en stor eller liten del av deres identitet. Når det kommer til internett-kulturen kan man gjerne bli enda mer spesifikk når det kommer til hvilke identitetsmarkører man arbeider med. Sosiale medier som 4Chan, Reddit, Tumblr osv. er alle populære sider hvor meme-kulturen trives, men ulike sider har likevel distinkte ulikheter og vil sannsynligvis tiltrekke seg ulike typer mennesker. Det å ha hatt en aktiv konto på Tumblr i flere år kan enkelt bli en liten eller stor del av brukerens oppfatning av egen identitet,

Det virker som om mange av informantene mente at memes til en viss grad var en del av deres identitet. En interesse i memes betyr jo at de har brukt tid og energi på å sette seg inn i det, og at en aktivt følger med på hvordan memes utvikler seg, og hva som snakkes om blant andre meme-konsumenter. I tillegg kunne de fleste informantene fortelle at de hadde vært med i meme-kulturen siden da Artige.no var stort (altså siden rundt 2011-2013), og memer har dermed hatt en tilstedeværelse i deres liv i rundt et ti-år – noe som for flere av dem også var en del av deres formative år. Derfor kan det tenkes at aktiv deltakelse i meme-kulturen over så lang tid gjør at det til ulik grad kan anses som en del av ens identitet, og at det dermed blir en identitetsmarkør.

Felleskap, inklusjon og eksklusjon

Ved å se på hvem informantene *ikke* sender memer til, kan man avsløre mye om hvordan gruppedynamikken innad i meme-kulturen fungerer, og hvilke uskrevne regler og kriterier som skal oppfylles for å bli «en del av gjengen». Det virker å være flere grunner til at en kan bli ekskludert fra meme-utvekslingen, for eksempel ved å være for ung, for gammel, for formell, eller ved å være en autoritetsfigur, eksempelvis en lærer, professor, eller sjefen på jobb. Ved første øyekast kan dette se ut som en nokså tilfeldig liste, men for informantene er

dette et logisk skille mellom «oss» og «dem». Kriteriene for hvem en ikke sender memer til sier også mye om det overordnede fellesskapet som eksisterer mellom meme-brukere globalt, og er derfor et interessant poeng å analysere videre.

Fellesskapsfølelse og gruppetilhørighet er noe som ble snakket om relativt mye i fokusgruppene, og jeg fikk inntrykk av at dette var en følelse de fleste av informantene hadde kjent på i løpet av deres år i meme-kulturen. Dette både ved en-til-en kommunikasjon hvor memer sendes frem og tilbake mellom venner, men også når man deltar i på større offentlige sosiale nettverk, som eksempelvis Twitter, en meme-gruppe på Facebook, eller en subreddit på Reddit. Eksempler på informanter som kjenner seg igjen i følelsen av fellesskap er blant annet Marie, Ole, Lene, og Amalie:

Marie: Det er jo en litt sånn fellesskapsfølelse når en driver å sender memes og vi ler av den andre. (...) For da har vi liksom en felles interesse, du har oppnådd min oppmerksomhet.

Ole: Sånn som på Twitter da, når folk driver og deler sånne memes som jeg liker, så føler jeg jo på at måte at jeg blir en del av det community-et da. Ja, det er samme humor, og sånn liksom.

Lene: Jeg tenker at siden de gir den fellesskapsfølelsen som de gir, så blir det veldig viktig for identiteten, du føler deg «med» i et samfunn, på en måte.

Amalie: Jeg er på en måte oppvokst med memes, det har jo vært der så lenge jeg kan huske, så hvis ikke memes hadde vært der så hadde jo jeg vært en annen person, i tillegg til at det er jo en stor del av hvordan jeg kommuniserer med mine venner, og mye av min humor går jo gjennom memes. Jeg tror det har blitt en del av hvordan jeg ser meg selv, og min identitet og sånn da. Og det kan også være med på å forme sånn, ja, politikk og alt det der også.

Flere av informantene over forteller også at memer og deltakelse i meme-kulturen har blitt en del av deres personlige identitet, fordi du føler deg inkludert i en gruppe med likesinnede, og fordi det er noe som har vært en del av livene deres lenge. I og med at denne opplevelsen av fellesskap virket å være noe flesteparten kunne kjenne seg igjen i, kom Arne sin reaksjon som en overraskelse. Han forstod ikke den fellesskapsfølelsen de andre i gruppen virket å ha. Han kjente seg igjen i en fellesskapsfølelse med meme-brukere som var fysisk nær han, eksempelvis venner og klassekamerater, men han kunne ikke kjenne seg igjen i å være med i

et «varmt» meme-felleskap på et globalt nivå – slik mange andre informanter virker å gjøre.

Et utdrag fra denne samtalen ser du her:

Arne: Men jeg, ja. Jeg føler ikke en fellesskapsfølelse, for jeg føler jeg er med de andre som også ser på samme memen, men jeg føler ikke at vi er en meme familie hvis du skjønner hva jeg mener. Så på en måte, jeg skjønner at det er felleskap, men jeg har ikke den gode varme fellesskapsfølelsen hvis det er det dere mener.

I: Men hvilken type felleskap mener du, liksom, for du sier du har litt sånn... Hva mener du?

Arne: Da mener jeg at... for eksempel hvis jeg hører på en Michael Jackson sang så vet jeg at mange andre har hørt den sangen, men jeg føler ikke at jeg er gode venner med alle, så det er egentlig bare det at, ja...

Lukas: Kan jo si det, vi to klarte jo i år og bonde over «clap them alien cheeks».

Arne: Ja! Men det er fordi at vi skjønte... da fikk vi... det er et felleskap når vi snakker om det, men jeg får ikke felleskap med randome folk på internett.

Mot slutten av intervjuet kom informantene inn på foreldre og politikere som ikke forstår hvordan memer brukes ordentlig. Det var her Arne begynte å endre mening:

Maren: Åh, det er kleint. Det er veldig kleint, sånn hvis du ser en bedrift som prøver å ha memes på siden sin for å være kul. Det blir nesten sånn kontekst kræsj, det er sånn ja... De skjønner det ikke selv, eller de er ikke en del av den, skal vi si, internettkulturen som andre er fordi at de bare bruker memes på en... de tror de forstår de og skal virke «hip».

Arne: Ja, for det er da på en måte du skjønner at du er med i et felleskap, selv om jeg sa i sted at vi ikke var det, men da skjønner jeg det, for når du ser at andre ikke inne og ikke skjønner det så er det «åja!». Fordi at da... selv om vi tar det for gitt at det er noe vi skjønner og kan så er det veldig mange som ikke skjønner det, og når de gjør det feil så er det sånn dere åja!

Maren: Det er da du liksom, det er da du føler at du henger med. Det er sånn åh ja faen, ja stemmer, jeg er faktisk med i noe som disse folka her ikke kan i det hele tatt.

Arne: Ja riktig. Og jeg har forandret meningen om felleskap forresten, get that on the record, haha! Fordi jeg synes at man er med i et felleskap av folk som skjønner memes nå som vi har snakket sammen, så skjønner at det er faktisk mye som er inni denne meme verdenen som mange andre ikke skjønner, og dermed er man faktisk i et felleskap.

Arne sier nå at han skjønner at han er med i et felleskap, fordi han blir gjort oppmerksom på at det er mange som ikke forstår det memer i det hele tatt. Ved å se personer utenfor kulturen f.eks bruke memer feil, så blir følelsen av oss vs. dem mer synliggjort, noe som igjen bidrar til en økt følelse av felleskap. Som nevnt finnes det en informasjonskløft mellom «de som vet» og «de som ikke vet» når det kommer til memer, og det er mulig denne kløften ikke alltid er synlig dersom man ikke blir møtt av den ofte. Dette kan muligens ses sammen med at informantene heller ikke sender eller refererer til memer/bruker meme-relatert språk i møte med personer som blir ekskludert av mange i meme-kulturen, som lærere, foreldre, eller sjefen.

Flere av informantene viser stolthet over at de som regel forstår en meme sine lag av intertekstualitet, nettopp fordi de har brukt energi på å følge med på memes over lengre tid, og da gjerne over flere år. Dette var en av årsakene til at fokusgrupper var interessant, fordi det lot meg se hvordan deltakerne interagerer med hverandre. Det virket som om det å referere til – og respondere på memer var noe som ble lagt ekstra vekt på. I de mange tilfellene hvor informanter inkorporerte en meme inn i samtalen, var det nesten alltid en reaksjon fra de andre informantene. Dette kunne være å svare med en relevant meme selv, høy latter, eller å på andre måter vise at man forstod hva den andre personen henviste til. Det ble også brukt en del ikke-verbale memer som ansiktsuttrykk og håndbevegelser. Selv om majoriteten nok forstod mesteparten av referansene som ble gjort, så er det heller ikke usannsynlig at noen latet som om de forstod en referanse uten å faktisk gjøre det, for å unngå å bli sett på som mindre kunnskapsrik av de andre informantene.

Majoriteten av informantene fortalte at de kjente på en følelse av gruppetilhørighet eller felleskap med andre meme-brukere. Som nevnt var det flere informanter som sammenligner

memer og meme-kultur med et språk, med noenlunde bestemte regler for riktig og feil bruk. Også på samme måte som språk, så er det åpenbart når noen ikke kan språket (eller memer) og dermed bruker det på feil måte. Memer som språk er en diskusjon vi kommer tilbake til i neste kapittel, men det er verdt å nevne her at opplevelsen av å «snakke samme språk» også bidrar stort til følelsen av felleskap som oppstår mellom meme-brukere.

Hvem blir ekskludert?

I rekken av personer som ikke kan bruke memes uten å bli oppfattet som kleine, finner man blant annet foreldre, autoritetspersoner, og politikere. Jeg fikk inntrykk av at majoriteten av informantene mente at memes var en ting ment for tenåringer og unge voksne, mens eldre personer enten ikke visste om- eller brydde seg om memer. Et viktig poeng for informantene var at man ikke ville sende memes dersom personen, eller situasjonen, var for formell. I den ene gruppen kom samtalen inn på bruk av memes i akademiske presentasjoner, som for eksempel på seminar. En informant, Johanna, spesifiserte at hun kunne bruke memes dersom presentasjonen var for medstudenter – selv om en professor var tilstede. Men dersom presentasjonen skulle holdes for *kun* «voksne» ville det være uaktuelt å bruke memes, med mindre hun var helt sikker på at publikum var «kule personer jeg kunne stole på, og som ikke er for formelle». Videre i samtalen fortsatte Johanna og de andre deltakerne i gruppe 3 å snakke om andre personer de ikke ville sendt memer til:

Johanna: Vel, jeg hadde nok aldri sendt en meme til sjefen min, eller til lærerne mine, tror jeg. Det føles for uprofesjonelt, og litt for uformelt. Så det er noe man gjør med jevnaldrende, tror jeg.

Boris: Jeg har professorer som poster memes på Facebook, men jeg ville ikke... Jeg liker memene de poster, men jeg ville ikke delt en meme med dem.

Atle: Det er litt som når sjefen din forteller en vits, du må på en måte le, eller du bare... Du forteller ikke en vits tilbake, det er... Ja, jeg føler det er på en måte det samme.

Her forteller Boris at selv om professoren hans deler memer på Facebook så ville han fortsatt ikke ha sendt han eller hun en meme. Sett sammen med det Johanna og Atle sier kan det tenkes at årsaken til dette er at memer ikke passer inn i situasjoner eller personer som oppfattes som formelle eller ordentlige, og at memes heller er en aktivitet som deles med

medlemmer i den samme sosiale gruppen som de selv er med i. Et annet eksempel på personer informantene ikke vil sende memer til er eldre familiemedlemmer.

Jeg hadde ikke vist det til tanten min, som går fast i kirken hver søndag, og har Guds ord hengende på veggene og nettopp har fått seg iPhone, og vi har hatt tre ganger fire kurs for å bruke diverse funksjoner på iPhone, henne hadde jeg nok ikke vist memes til. Fordi hun hadde gjerne sett på det som farlig, at det er gateway drug til noe verre. Hvis det står noe som er litt sånn på kanten. -Alma

Selv om de fleste informantene ikke ville sende memer til «voksne» personer, så var det likevel mange som fortalte at de kunne ha sendt memer til foreldre, men at de sannsynligvis ikke hadde forstått dem. Dette var noe Alma også kom inn på i fortsettelsen til sitatet over:

Men sånn som Mamma og Pappa tror jeg at jeg kunne vist en god del memes til, og de hadde ledd. Men de forstår jo ikke så veldig mye av det. Så sånn til jul når meg og broren min er hjemme (...) når vi liksom snakker om ting eller viser hverandre videoer og bilder og «hahaha, se på denne», «haha det er deg» «hohoho morsomt», så står jo de bare og rister på hodet og synes at vi er helt teite. Men de er jo veldig glad for at vi har noe som vi kan ha til felles, men de er jo ikke med på leken selv om de synes det er gøy. -Alma

Det Alma sier om at foreldrene «ikke er med på leken» selv om de synes det er gøy er interessant, fordi det kan fungere som et eksempel på at man må ha mer dypgående kunnskap om memer for å bli inkludert «i leken». Andre informanter snakket også om at de gjerne kunne vise memer til foreldre, men da gjerne nøye utvalgte enkle memer som de vil forstå, og som ikke inneholder noe grovt.

(...) med foreldre så er det... hvis de hadde skjont memes så hadde jeg fortsatt vært veldig forsiktig med hva jeg sender til de fordi at de er foreldrene mine. Så da er det på en måte en ekstra lag med «jeg skal ikke sende de grove memesene til de». -Arne

Noen ganger viser jeg memes til mamma, i virkeligheten, når jeg vet at det er noe hun åpenbart kommer til å forstå. Som memen med damen som skriker til katten, liksom, jeg vet at hun har sett den på et eller annet tidspunkt, så da vet jeg at jeg kan vise hun sånne typer memes. Men ellers er det bare venner jeg sender til. -Boris

Pappa kaller det meems, så jeg tror ikke han vet hva det er. Men søsteren min lager noen ganger memes av liksom meg eller av pappa og mamma, og da skjønner de det.

For da er det liksom de selv, men jeg tror ikke de skjønner hvis de hadde fått Instagram-kontoen min og bladd nedover feeden, tror jeg veldig mye hadde gått rett over hodet på dem, for de skjønner ikke de kulturelle referansene eller humoren i det. For jeg tror den humoren er noe som utvikles litt over tid. -Line

Sitatet fra Line over oppsummerer fint hvorfor mange i generasjonen over informantene ikke forstår seg på memes, nemlig fordi de ikke forstår verken humoren eller de kulturelle referansene som ligger i dem. Det Line sier om at humoren i meme-kulturen er noe som utvikles over tid kan også trekkes tilbake til intertekstualitet, og dette med viktigheten av å forstå hva memer bygger på, og hva de er basert på.

En annen gruppe som mange informanter hadde sterke meninger om er politikere. Under det Amerikanske presidentvalget i 2016 mottok Hillary Clinton stor oppmerksomhet da hun «dabbet» under et intervju med Ellen DeGeneres. En «dab» er en viral dansebevegelse, som innebærer å bøye hodet ned i den ene armkroken samtidig som den andre armen strekkes ut i motsatt retning, og bevegelsen har lenge vært å anse som en populær - og litt utdatert - internett-meme. Selv om Clintons dab trolig var ment for å appellere til de yngre stemmerne på en humoristisk måte, fikk hun istedenfor overraskende negativ presse. Overskrifter som «Hillary Clinton dabbet on ‘Ellen’ and we just want to know why,” “Ellen DeGeneres Taught Hillary Clinton How To Dab, So Dabbing Is Now Dead,” og “Watch Hillary Clinton Set White People Back 100 Years With Cringe” (Andrews-Dyer, 2016) dominerte nyhetsbildet, og det ble tydelig at publikum syntes hendelsen var mer flaut enn morsomt. Clinton ble dermed hyppig omtalt som personen som endelig tok knekken på dabbing av både av journalister og internett-brukere, og dabbing i seg selv forsvant sakte av moten. Dette er et eksempel på tankegangen som finnes blant unge internett-brukere om at en meme dør når den blir omtalt av etablerte medier, fordi den har oppnådd for mye oppmerksomhet og har blitt for «mainstream».

Dette handler mer om hvordan informantene opplever politikere som bruker memer i sin kommunikasjon eller i sine kampanjer, og dette er noe som blir mer og mer synlig i dagens politikk, med alt fra Jonas Gahr Støre i «dank memes» solbriller under forrige stortingsvalg, til Hillary Clinton som dabber med Ellen DeGeneres i beste sendetid. Politikerne er ofte eldre, og åpenbart ikke med i meme-kulturen, og som flere informanter har påpekt så passer ikke memer inn i formelle settinger – og om det er noen som er formelle, så er det stortingspolitikere. Politikere som bruker memer blir derfor gjerne oppfattet som ekstremt kleine, og at det blir litt for åpenbart at de bruker memer for å appellere til de yngre

generasjonene. Dette er noe mange av informantene oppfatter som ganske falskt, og at det er noe som ikke passer sammen med den seriøse rollen politikere ofte har.

Jeg tror det lett kan bli litt cringe om de prøver å være alt for “med i tiden”, prøver litt for hardt å være en del av folket, om du skjønner. Men du er ikke det, du er en politiker, bare vær det du er. (...) det føles inngripende for en politiker å bruke en meme som ville... For meg, hvis Brad Pitt hadde brukt en meme, så hadde jeg tenkt hmm. Det hadde ikke fått meg til å like han mindre nødvendigvis, med mindre det var rasistisk eller noe sånt. Men om en politiker hadde gjort det, så hadde jeg fått en dårlig smak i munnen. -Johanna

Ett interessant unntak til denne holdningen var unge politikere og ungdoms-organisasjoner som bruker memes på riktig måte. Dette er noe gruppe fire kom inn på, og de beskriver memer fra eksempelvis Unge Høyre som mer troverdig enn dersom Erna Solberg hadde postet den.

(Om Thorbjørn Isaken) Ja, han er faktisk skikkelig morsom. Han er troverdig. Han er liksom ikke sånn gammel dude som skal være hipp, han er bare kul. Han er kul, og du tror på han. -Line

Jeg var med i NU før, og innad i NU er det ganske mye memes, og i og med at de er ungdom så er det mye mer troverdig når de lager memes enn når en voksen organisasjon gjør det for eksempel. Altså, naturvernforbundet ville ha mye mindre troverdighet hvis de lagde memes enn NU da, selv om det ene er moder-organisasjonen til den andre. Og samme med andre politiske ungdomspartier føler jeg blir mer troverdig hvis de lager memes enn hvis foreldre... altså, ja, Unge Høyre ville jeg stolt mer på som en meme konto enn Høyre. -Paul

Troverdighet virker dermed å være det sentrale temaet når det kommer til hvem som blir inkludert og hvem som blir ekskludert. Dersom man viser at man forstår memer, er ung, og bruker de på en autentisk måte så føles det mer genuint ut fordi de da passer inn i gruppen av meme-brukere. Når eldre politiske personer og autoritetsfigurer blir det for informantene åpenbart at memer kun blir brukt som strategisk kommunikasjon, og for å appellere til unge og for å vinne velgere.

Det er flaut å innrømme at man ikke forstår en meme

Noe som ble gjort tydelig gjennom fokusgruppene, er at majoriteten av informantene synes det er flaut å innrømme ovenfor andre personer i meme-kulturen at man ikke forstår en meme. Å innrømme at man ikke forstår betyr ifølge dem at man ikke har klart å følge med, at man henger etter, og at man er mindre skarp. Informantene bruker ord som at man blir oppfattet som «teit» eller «dum» om man viser at man ikke forstår, og mange av de kunne vise til eksempler på at dette var noe de hadde opplevd før – og ønsket å unngå i fremtiden. Flere ga inntrykk av at de syntes det var flaut og ukomfortabelt å vise at de ikke forstår - og at de derfor nå gjør bevisste tiltak for å unngå å havne i lignende situasjoner på nytt. Eksempel på slike tiltak kan blant annet være å late som om man forstår memen ved å le, bruke unnvikelse ved å sende en ny meme til avsender, eller å lese seg opp på memen før de svarer – for eksempel gjennom sider som knowyourmeme.com eller urbandictionary.com. Noen fortalte også at de hadde spurt en venn de stoler på om de kunne forklare, dersom de var sikker på at denne personen ikke ville gjøre narr av dem.

Når det kommer til hvordan informantene forholder seg til i møte med memer de ikke forstår, virker det som at det finnes to tendenser som kan observeres. Den første av disse er at informanten velger å lese seg opp på hva en meme betyr på egenhånd, for å unngå å innrømme til den andre at man ikke vet hva memen handler om. Et alternativ her er også å late som om man forstår memen, ved å skrive «haha», eller på andre måter gi inntrykk av at man forstod. Eksempel på denne tendensen kommer her:

Men noen ganger er det litt sånn at jeg vil gjerne forstå det, men jeg vil ikke innrømme at jeg ikke forstår det, så da svarer jeg heller bare sånn «haha, sykt gøy», istedenfor å innrømme at den har gått over hodet på meg. -Line

Ja, altså det kan også hende at jeg bare skriver «haha» hvis jeg ikke skjønner hva det betyr, fordi jeg bare tenker at liksom, hvis jeg at dette skjønner jeg ikke, så kommer de til å tenke at jeg er dum. -Nora

Den andre tendensen handler om å henvende seg direkte til en som kan mye om memes, for å be dem forklare det til dem. Denne gruppen gjør altså det den første gruppen helst unngår dersom mulig.

Ja, eller spør noen du vet er enda mer inni memes enn deg selv, fordi de har garantert fått med seg konteksten, de sitter og ser på memes over alt. -Paul

Hvis det er en referanse til ett eller annet jeg ikke har sett eller en sang jeg ikke har hørt, eller noe jeg har gått glipp av, så er det liksom, send det til han og bare «kan du please forklare meg, for jeg vil være med på leken». Så går jo det som regel greit, men du føler jo litt på den dere at «nå, nå er ikke jeg med». -Alma

Noe som er verdt å merke med tendens nummer to, var at flere av informantene som kjente seg igjen i dette fortalte at de kun ville spurt personer de visste ikke kom til å gjøre alt for mye narr av de for å be om hjelp, så det er altså ikke noe de ville ha spurt hvem som helst om – virket det som.

Det å ikke forstå en meme virket likevel å være en situasjon alle informantene kunne kjenne seg igjen i, dette på tross av at informantene selv har dyptgående kunnskap om memes. Selv om de kan omtales som eksperter på internett-memer var det en kjent og vanlig situasjon å bli møtt med memer de ikke forstod, noe som bidrar til å illustrere hvor vanskelig det kan være å følge med på alt som skjer i meme-kulturen. Som Alma forteller:

«Det er jo igjen det at det kommer jo nye ting hele tiden så du må jo være på... Hvis du har lyst å få med deg alt så må du være på 24/7, og det er det jo veldig få som kan. Med mindre du lever av internett, da er jo det jobben din liksom [...] Men liksom sånn som oss så er det jo mer... Du går glipp av noe, så har du venner som, eller du ser noen, du følger noen som har lagt ut noe og så googler du, Urban Dictionary, finner ut av det, og så er det greit».

Som Alma sier så kommer det nye memer hele tiden, noe som gjør det vanskelig å få med seg alt med mindre man tilbringer store deler av døgnet på internett. Likevel virket det som om mange av informantene brukte relativt mye av dagen på å interagere med meme-innhold, men da gjerne fordi memer eksisterer i stor grad på sidene de besøker – og ikke fordi de nødvendigvis oppsøker memer aktivt.

Amalie: Det er ikke sånn at jeg setter meg ned for å se etter memes nødvendigvis, det er sånn åh du er på Instagram og så åh der var det en meme. De bare dukker opp over alt. Det er sånn, ikke ufrivillig, men...

Per: Men litt ufrivillig.

Amalie: Ja. Det var jo ikke planlagt akkurat.

Amalie og Per bruker ordet «ufrivillig» i sitatene over. Dette er et interessant poeng som er verdt å huske på, nemlig at mye av tiden informantene bruker på å interagere med memer skjer fordi de naturlig dukker opp på nettsider de befinner seg på, eller at de blir tilsendt av venner. Flere informanter har egne tider hvor de bevisst går inn for å se på memer i løpet av dagen, som for eksempel Marie som «(...) våkner, tar en snus, tar på telefonen, og sitter i sengen og scroller gjennom memes til jeg har dårlig tid», men et mønster som sees i datamaterialet er nettopp at mye av meme-tittingen skjer på en mer passiv og «ufrivillig» måte, som Amalie sier. Meme-interaksjon blir på denne måten litt som en selvgående maskin, med en konstant flyt av memer man ikke nødvendigvis kan kontrollere selv – med mindre man unngår internett i sin helhet. Adrian forteller for eksempel at hans dag er fylt med memer fordi det er majoriteten av innholdet han får opp på Facebook.

For meg så er bare hele dagen på mange måte full av memes, det er litt sånn, altså man kan jo kanskje trace litt tilbake til at jeg er medlem i de der memes gruppene på Facebook da, og da er jo hele Facebook-feeden min full av memes. Ikke noe annet innhold enn memes og reklame, liksom. -Adrian

Men selv om man bruker mye tid på nett så beveger memer og trender seg raskt, og det er umulig å få med seg alt. Det er derfor naturlig at en gjennomsnittlig person ikke vil klare å sette seg inn i alle memene som eksisterer til enhver tid, men allikevel ser det ut til at det finnes en urealistisk forventning om at man *skal* ha kunnskap om alle memer. Paradoksalt nok ser det altså ut til at en får negative sanksjoner fra andre meme-brukere dersom en viser manglende kunnskap, samtidig som at det er et kjent faktum blant den samme gruppen mennesker at det er *umulig* å få med seg alt.

En av grunnene til denne forventningen om at man skal være oppdatert kan være at en ikke ønsker å fremstå som en «normie», i Alma sine ord:

*Nei, hvis jeg har hatt en arbeidshelg for eksempel, og har vært mye på jobb, har hatt lange vakter og er trøtt og har egentlig ikke vært på telefonen, og så kommer mandag og jeg går på Instagram på explore page, og det liksom bare blafrer opp med alt mulig drit som jeg ikke forstår meg på, siden fredag, da har det gått liksom tre dager så er det noe helt nytt som **alle** vet hva er, for **alle** fikk det med seg når det skjedde, eller ja. Som jeg ikke har fått med meg da. Og da kommer jeg tre dager etterpå og er litt normie.*

Det å være en normie betyr i denne sammenhengen en som ikke får med seg memes og trender før de har blitt mainstream, gått av moten, eller blitt overbrukt. Urban Dictionary (2017) sin topp definisjon på hva en normie er «People who understand almost nothing about memes and meme culture». I og med at Urban Dictionary er en side hvor brukere selv laster opp og stemmer på definisjoner, så forteller denne definisjonen oss mer om den negative holdningen meme-brukere har til folk som henger bak og ikke forstår nye memes. Dette kan kobles til dette sammen med det at man ikke vil sende memes til personer som ikke forstår memen, fordi de ikke vil forklare den. Ved å følge samme tankegang kan det tenkes at de selv ikke vil innrømme at de ikke forstår, fordi da blir de selv sett på som en av ikke-brukerne en må forklare vitsen til.

Maren: Det er veldig mange som ikke bruker det riktig. Det er veldig plagsomt synes jeg, hvis du ikke kan... Men jeg har funnet ut, jeg har begynt å gjøre en morsom ting, hvis jeg ikke forstår memen, så har du jo den nettsiden som er sånn, know your meme eller noe sånt? Jeg går av og til innpå der hvis det kommer en ny meme som jeg ikke har sett før

Atle: Yeah, jeg ville aldri ha stoppet opp og sagt at “jeg forstår ikke dette, please forklar». Det hadde jeg aldri gjort.

Oppsummert kan man si at informantene oppfatter det som plagsomt og frustrerende når personer ikke forstår memene de sender til venner og kjente. I tillegg finnes det et press på at man skal være oppdatert, men det virker ikke som om det er et aktivt og intenst gruppepress som skjer, men heller et mykere og kortvarig press. Informantene forteller at de vil fremstå som oppdatert, for å unngå negative sanksjoner i form av at venner tror de er «dumme», eller at de havner utenfor. Som noen av informantene har nevnt: dersom de sender en meme til noen som ikke skjønner den, så feier de over det fort, og prøver å fortsette samtalen som normalt for å unngå å måtte forklare vitsen. Dermed blir sanksjonene kanskje mer kortvarige, og motivasjonen for å holde seg oppdatert handler kanskje mer om at man vil være med på vitsen, enn at man vil unngå å bli sett ned på.

Det er mulig at det å lese seg opp på en meme kan virke forstyrrende, fordi det krever at flyten i en god samtale eller en god meme-økt blir avbrutt for å søke opp betydningen.

Dersom informantene blir gjennom memes på for eksempel Reddit eller TikTok ville de bare bladd forbi og ignorert det innholdet de ikke forstår, men dersom en får memer tilsendt av venner så kan ikke de ignoreres på samme måte. Etiketten i meme-kulturen krever at man gir

en respons, og fordi det å innrømme at man ikke forstår memen ikke alltid er et alternativ blir det naturlig at man enten leser seg opp før en svarer, eller at man bare later som om man skjønner hva memen handler om.

Informantene vil helst ikke vise at de ikke forstår memes, med mindre det er til noen man stoler på. Det å ikke vite hva en meme handler om, eller å ikke ta referansen, gjør at man havner litt utenfor gruppen, noe de fleste av informantene ønsker å unngå. Selv om man kanskje får et par negative tilbakemeldinger av å ikke forstå memes, så er det jo ikke noe som er veldig dramatisk i en vid forstand. Denne kulturen er komplisert, og er bygget opp av små, intrikate kulturelle koder. Det å vise at man er en del av gjengen blir viktig når man ikke vil være utenfor, selv om det kanskje ikke er så utrolig viktig i det større bildet.

Når jeg snakket med informantene om de har gått glipp av memes, eller om hva de tenker dersom de har gått glipp av en meme, så virker det som at noen av dem prøver å rettferdiggjøre ovenfor resten av gruppen hvorfor de ikke hadde fulgt med, før de kom fremt til poenget. Dette var interessant, fordi det virket som om de uskrevne reglene som virker å gjelde innen meme-kulturen også var til stede mellom deltakerne i fokusgruppene. To eksempler på dette er hvordan Maren og Alma:

Altså jeg har [gått glipp av en meme] nå i det siste, men det er bare fordi at jeg er i en veldig hektisk periode nå. Så jeg prøver å bruke mindre tid på mobilen, så jeg har begynt å se på memes kun på kvelden... -Maren

Nei, hvis jeg har hatt en arbeidshelg for eksempel, og har vært mye på jobb, har hatt lange vakter og er trøtt og har egentlig ikke vært på telefonen... -Alma

Det virker nesten som om de prøver å unnskyld seg litt ovenfor gruppene, før de kommer inn på historien om en gang de hadde gått glipp av memer, nesten for å vaksinere seg mot eventuell kritikk. Denne eventuelle kritikken kom ikke, men det var likevel interessant å se tegn til at gruppepresset muligens eksisterte i intervju-situasjonen selv om dette ikke var noe jeg ellers fikk inntrykk av.

En annen viktig del av det sosiale i meme-kulturen er at man ikke må «prøve for hardt», da dette ofte blir mottatt negativt av andre brukere. Det vil si at dersom en for ivrig prøver å signalisere til andre at man forstår memer, for eksempel ved å nevne memer for ofte eller for åpenbart eller ved å referere til memes som for lengst er utdaterte, så kan det ha motsatt effekt enn ønsket ved det til meme-«ekspertene» at man kanskje ikke henger like godt med som

dem. Dette kan føre til at man havner litt utfor, da det gjerne kan føre til at meme-eksperter unngår å sende memer til dem de anser som meme-analfabeter.

Det å kunne referere til en memer, samt å kunne respondere på andre sine referanser er for informantene en viktig måte å interagere sosialt med andre mennesker på. Her er det ikke bare viktig å ha kunnskap om hva de andre refererer til, men også hva memen handler om, hvilke andre memer som kan passe sammen med – eller være relatert til den – som man kan bruke for å gi en vittig respons. Denne måten å kommunisere på krever et visst nivå av kunnskap, humor, og karisma. Fordi folk føler seg styrket når de finner et felleskap med mennesker som ligner på seg selv, og opplever spenningen ved å forstå den kulturelle referansen som ligger bak en vits (Markham, 2017, s. 19), kan det tenkes at denne gode følelsen også vil oppstå når man forstår- og føler seg inkludert i meme-kulturen.

Viktigheten av å kunne relatere

Som vi har vært innom, er det å kunne kjenne seg igjen i memer en viktig del av opplevelsen for informantene. Det å kunne relatere virker også å være avgjørende for om informantene i det hele tatt anerkjenner memen, eller om de valgte å ignorere den ved å scrolle videre uten å tenke noe særlig over det. Her forteller Jon noe interessant, nemlig:

Jeg mener det er for det meste me_irl («me in real life»), det er derfor jeg synes det er morsomt, fordi det handler om meg. Om jeg ikke hadde forstått memen, men memen er absolutt fantastisk og den aller beste memen for et tema jeg aldri har opplevd selv, så hadde jeg likevel ikke forstått at det var en god meme fordi jeg ikke har peiling på hva de snakker om.

Han forteller at selv om memen hadde vært utrolig god for de som kan relatere så vil ikke det ha noe å si for Jon dersom den handler om noe han ikke kan kjenne seg igjen i, nettopp fordi hans mangel på kunnskap og erfaring gjør at han ikke kan forstå hvorfor memen er god. Dette er noe som kan sammenlignes med andre former for humor, som f.eks vitser. Dersom noen forteller en vits om en person du ikke kjenner til, eller tuller med en situasjon du aldri har vært i, så blir det ikke like morsomt som det kunne vært dersom man hadde kunnet relatere på et høyere nivå. Boris kan kjenne seg igjen i det Jon snakker om, og han sier:

Jeg er helt enig med det, jeg ville sagt at verdien til en meme skjer i forhold til en selv. Liksom, de dårlig tegnede Donald Duck memene... de har ingen verdi for meg, det er liksom, nope. Bare scroll og klikk neste. Det er som om den ikke er der. -Boris

Hans ordvalg her er interessant, fordi han sier at en meme sin verdi oppstår i møte med en selv, og dersom en ikke kan relatere så har de ingen verdi, og kan dermed ignoreres. Når vi snakker om at det er viktig å kunne relatere til en meme, så handler det ikke nødvendigvis om at man må kunne kjenne seg igjen i noe som man har personlig erfaring med, men at man har nok kjennskap til saken at man forstår hva det handler om det på andre måter. Det finnes også mange memer som kan forstås intuitivt uten at noen særlig bakgrunnskunnskap er nødvendig, som f.eks reaksjonsbilder og memer som handler om situasjoner som er ganske allmenne. Dette med at det muligens kan finnes ulike nivåer av relaterbarhet var noe Johanna kom inn på her:

Det avhenger litt av hva du mener med relaterbarhet. Er det noe jeg kan relatere til personlig i mitt eget liv, eller er det noe jeg kan relatere til som intuitivt gir mening? Jeg er ikke en del av ungdomskulturen, men jeg kan relatere til mange memes om det, fordi jeg har en mening om noe (...) Om noen lager en meme om min professor så er det veldig direkte relaterbart til mitt eget liv, men jeg kan fortsatt relatere til noe om politikk i Brazil, eller i Russland eller whatever, fordi jeg forstår nok om det til å relatere til det. Men samtidig, hvis jeg så en meme om noe jeg ikke hadde forstått i det hele tatt, så hadde jeg ikke syntes at det var morsomt. -Johanna

Memer, intertekstualitet, og evolusjon

Og [memer] bygger jo på hverandre vil jeg si, for når de begynte så var det liksom dette her «trollface» og så stod det noe tekst liksom sånn, «ååh, my mom came home, she didn't have groceries, blææ», altså sant, da var det sånn type humor, og sånne type memes, og nå er det liksom, nå kan du ta et bilde av en kompis på byn og egentlig ikke skrive noe tekst på selve bildet, men hvis du legger det ut på Instagram så kan du ha en veldig morsom caption. Og så blir DET en meme. Så tar folk screenshot av det, både bildet og caption, og så kan det liksom gå videre. Du kan jo lage memes av alt og ingenting, så det... Alt bygger jo på noe. -Alma

Som nevnt i teoridelen er intertekstualitet en viktig komponent av meme-kulturen, fordi bred kunnskap som lar en anerkjenne hva memer bygger på og hva som refereres til gjør at man oppnår en høyere grad av meme-kompetanse. Det å ha kunnskap om disse ulike lagene av informasjon spiller ikke bare en viktig rolle i kreasjonen av memer, det virker også å ha mye å si for meme-brukernes følelse av tilhørrelse og identitet. Det å forstå lagene i en komplisert meme gir informantene en god følelse, kanskje spesielt i møte med andre meme-brukere som også forstår de samme referansene som en selv. Som nevnt beveger dessuten meme-kulturen seg fremover i et raskt tempo, hvor en stor del av det nye som blir produsert baserer seg på den forrige bølgen av memer. Det å klare å følge med i evolusjonen av memes blir en fordel dersom målet er å henge med i utviklingen. Denne kaotiske evolusjonen beskrives av Lukas på denne måten:

*Jeg tror ikke egentlig at det er den viktigste faktoren. En ting er spredning, en annen ting er at noen har en ide, jeg sier den ideen, deler den med ti mennesker, de synes den er ok funny, en av de finner ut at den hadde vært litt bedre om vi gjorde dette. Endrer litt på den. Og så sprer den seg enda mer, og så får en ny person samme ideen, altså det er en form for evolusjon som skjer. Merkelig med memes, det kommer en meme og så går det et par dager så har plutselig noen funnet en enda bedre måte å formulere det på eller gjøre det på, og så sprer det seg enda mer og så plutselig tar det helt av. -
Lukas*

Sitatet over illustrerer ikke bare hvordan meme-produksjonen kan foregå, men også at det å bevege meme-maskinen fremover er en kaotisk gruppe-innsats.

Noe annet som var interessant var måten gruppe 2 snakket om hvordan memer går av moten, hvilke memer som er på topp nå, samt en kommentar på memer sin levetid.

Boris: Og jeg tror ikke det er bare en subjektiv ting, det er definitivt en kontekst og en tidsavhengighet. Den samme memen som er relaterbar for de same grunnene kan på en måte gå ut på dato og slutte å være morsom. Liksom, om jeg ser en rage comic om noe som still skjer i livet mitt nå, men som var morsomt tilbake i 2009, og jeg la igjen en like på den, og så finner jeg den langt nede i nedlastingsmappen min, så kommer jeg til å bli skikkelig flau for å ha likt det. Jeg tror det er en sånn livssyklus som er litt rar, som du ser i meme økonomi.

I: Hva mener du med meme økonomi?

Boris: Det er en subredditt som heter meme økonomi, og de later som om de har et aksjemarket, men det er bare meme formater. Og så er det sånn "oh no, du må selge den nå fordi moren min sendte meg nettopp denne, så da vet du at den går dårlig snart».

Atle: De er sånn, «dette har vært populært i et par måneder, nå kommer noe nytt til å komme», som den damen med katten, den aksjen er skikkelig høy nå men den kommer til å krasje.

Selv om betegnelsen «meme økonomi» er navnet på subredditten gruppen snakker om, er det likevel en betegnelse som passer godt til å forklare lappeteppet av hvilke memer som er populære når, og hvor lang tid brukerne tror at memen har igjen før det går ut på dato.

Memers sin levetid som stressfaktor

For ting beveger seg... altså det går så fort, da. Og det som er in nå... trender endrer seg så sykt fort, det er så vanskelig å alltid henge med. -Line

Man må jo ha en viss grad av «intel» for å si det sånn, du må ha nesten som en bachelor, master og doktorgrad for å forstå memers, så er du jo på forskjellige nivå. - Alma

Som Line uttrykker over, er det vanskelig og muligens også slitsomt å holde følge med meme-kulturen. Memers har kort levetid, og det tar ikke lang tid før ukens mest populære meme blir byttet ut med noe nytt. For mange er det å sjekke sosiale medier hvor meme-delning skjer en del av den daglige rutinen, men i møte med plikter som jobb, skole eller sosiale sammenkomster, er det fort gjort å gå glipp av nye trender. Ved å gå glipp av et par dager på internett kan man gå glipp av mye på relativt kort tid, noe som kan oppleves som et unødvendig stressmoment. Når jeg refererer til memers sin levetid handler det til dels om tidsrammen en ny viral meme har før den blir ansett som gammelt nytt, men jeg refererer også til kunnskapen om memers sin alder og hvordan man refererer «riktig» til memers av ulik alder.

I tillegg handler dette om når en meme går fra populær til utdatert, og å ha nok kunnskap til å kunne gjøre en distinksjon mellom å referere genuint til en utdatert meme (kleint) og å referere til gamle memer på en ironisk måte (morsomt). Det å ikke skjønne hva en meme handler om virket å være noe informantene synes var stressende.

En digital, men global kultur

Produksjon og distribusjon av memer skjer hovedsakelig på internett, av brukere som er spredt over hele verden. Selve meme-kulturen kan dermed anses som en digital kultur som eksisterer på tvers av landegrensener. I startfasen av prosjektet var jeg nysgjerrig på å finne ut om det er forskjellige måter å snakke om memer basert på hvor man befinner seg, eller om det er noe som er felles for alle meme-brukere.

Basert på datamaterialet virker som om meme-kulturen gir brukerne er delt kulturelt grunnlag, som er separat fra kultur basert på etnisitet, nasjonalitet, kjønn, osv. Denne kulturen eksisterer i stor grad digitalt, og kan derfor anses som å være global. Dette ble tydeliggjort i fokusgruppe 2, prosjektets internasjonale fokusgruppe. De fire informantene i denne gruppen kom fra Sverige, Brasil, Russland, og Norge, og målet med gruppen var å undersøke om måten informantene snakket sammen om memes på, og hvordan samtalen ville flyte skilte seg ut fra de norske informantene. Målet var også å få et internasjonalt perspektiv, i den grad det er mulig med et så snevert utvalg.

Alle deltakerne i denne fokusgruppen kunne kjenne seg igjen i å få sin introduksjon til memer gjennom de store tidlige meme-formatene, som for eksempel rage comics og awkward penguin, og alle virket å ha fulgt den samme utviklingen som resten av informantene - men da gjerne på ulike nettsider. Hvor mange av de norske deltakerne startet på norske Artige.no, befant de internasjonale informantene seg på sider som 9Gag og Reddit.

De internasjonale informantene virket å ha kunnskap om de samme memene, og memene som vi refererte til under samtalen var de samme som i de andre fokusgruppene, noe som indikerer at meme-kulturen kan anses som en felles, global, internett-kultur.

Kapittel 5: Memes som språk og humor

Det er jo egentlig en form for språk. Og det følger jo ... det har syntaktiske regler og... veldig sånn... syntaks og semantikk som et språk men det er veldig kontekstbasert. Så det er kanskje det at ja, det blir mye brukt til humor fordi det er laget for humor, men det blir også brukt til å vise følelser og inntrykk og sånn, bare sånn som han der... (blinking white guy meme) [...] Så det er på en måte sånn neste nivå av emojis, altså det er jo symbolikk. -Lukas

Man må jo ha en viss grad av «intel» for å si det sånn, du må ha nesten som en bachelor, master og doktorgrad for å forstå memes, så er du jo på forskjellige nivå. - Alma

Memer ble av flere informanter sammenlignet med et språk, med egne «grammatiske regler», vokabular, or normer for bruk. Innen meme-kulturen er måten man formulerer seg på - og hvilke memer man refererer til en viktig del av interaksjonen, og en solid forståelse av hva memer betyr og hvordan/i hvilke situasjoner de brukes i er viktig. Dette analysekapittelet tar for seg hvordan memer brukes som et verktøy for kommunikasjon, samt hvilke rolle humor spiller i måten meme-brukerne interagerer med hverandre og med meme-kulturen i sin helhet.

Ut ifra svarene til flere av informantene kan en konkludere med at en av hovedfunksjonene til memer er at de brukes til å kommunisere med andre personer. Enten man sender en meme til noen som en del av en annen samtale for å få den andre til å le, eller ved å kun sende en meme som et eget budskap, så har memer blitt en betydelig del av mange unges voksnes hverdagskommunikasjon.

Forventningen om at den andre har peiling på hva man refererer til opprettholder en viss flyt og tempo i samtalen, noe som virker å være en viktig del av interaksjonen man har med andre personer i meme-kulturen. Ved å si at man ikke forstår memen, eller ved å bruke en meme i feil kontekst brytes denne flyten, og som Nora sier, så skaper det støy:

Nei men det er jo dette med at man ikke forstår hva som står i memen, at, hvis du for eksempel har sagt ett eller annet, at du har hatt en eller annen situasjon og så bruker

denne personen en meme som ikke har det rette budskapet. Også skaper det... Altså kommunikasjonen blir feil da, det skaper støy i kommunikasjonen. -Nora

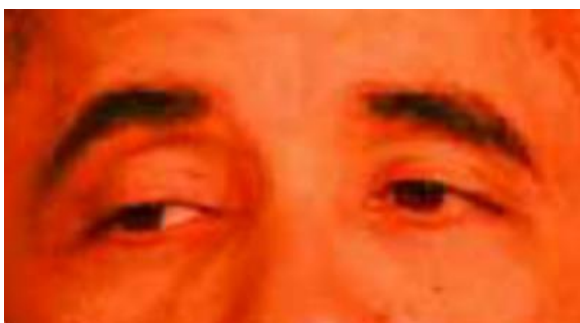
Nora sitt sitat illustrerer viktigheten av en historisk kunnskap om memer i møte med andre. Kunnskapen om hvilke memer som har regjert gjennom årene, samt trender, hendelser, og andre ting som er verdt å merke seg som har skjedd i meme-kulturen er en viktig del av det å være «en del av gjengen». Det er denne kunnskapen som gjør en i stand til å forstå «språket» som er memer, og dette blir dermed også nøkkelen til det felleskapet informantene føler at de er en del av. Denne kunnskapen er også nyttig for å kunne plassere nye og fremtidige memes i en større kronologisk kontekst.

Det kan være litt frustrerende om noe nytt har dukket opp som jeg ikke har hatt tid til å forstå, eller å inkorporere det inn i meme-vokabularet mitt enda. -Johanna

Det er litt sånn som å bøye ord feil og sånn hvis du på en måte bruker en meme som... sånn som awkward penguin som har visse syntaktiske regler, altså det er format på en måte, input er spøk output er spøk og her er reglene for hvordan de skal være relatert til hverandre. Go. Mens blinke-memen er bare en... -Lukas

Det er nesten som når noen forteller en sånn bank bank vits feil og. Og det er sånn, hæ? Hvis de prøver seg på en vits og de er sånn dere, sånn type lag en vits selv, og det er sånn... du prøver å lage en morsom vits selv og den bare funker ikke. Jeg føler det er litt sånn når folk misbruker, eller feilbruker memes. At det blir sånn, du prøvde å være morsom men det gikk ikke. Beklager. -Maren

Memer kan som nevnt ha spesifikke betydninger som ikke er åpenbare dersom man allerede vet om dem, og disse brukes gjerne i interaksjon med andre med den forventningen, eller håper, om at den andre vet hva det betyr. Dette kan eksemplifiseres med memer som ofte brukes som reaksjonsbilder på nett. I et innlegg på Tumblr postet Tumblr bruker Mwagneto en rekke bilder med teksten: «reaction pics everyone will still understand even with the text removed». Innlegget har i skrivende stund rett under 280.000 notes (samlet antall likes og reblogs), noe som indikerer at det er ganske mange som sier seg enig. Et utvalg av disse reaksjons-memene samt hva de betyr kommer her:

«Then perish»

«...and then I didn't»

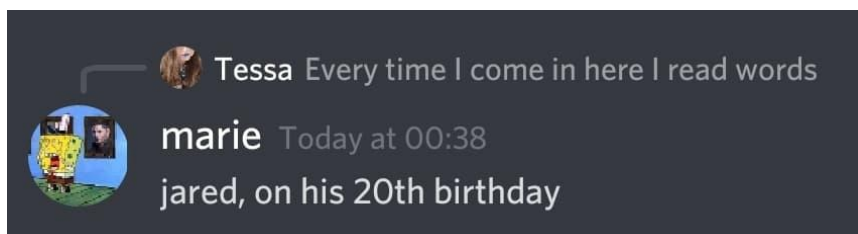

«Let me in, LET ME INN»
it does”

«Uhh yeah I sure hope

Et annet eksempel på at memer blir tungt referert til i en samtale er følgende utdrag fra en samtale mellom to personer.

Skjermbildet over (brukt med samtykke) er et eksempel på hvordan en samtale som refererer til memer kan se ut. Utdraget er tatt fra en samtale hvor mye ny informasjon om en tv-serie ble diskutert, hvor Tessa sin respons var «Every time I come in here I read words». Denne

setningen i seg selv refererer til en meme, og Tessa uttrykker med dette at hun er overveldet og kanskje litt frustrert over det som blir diskutert. For humoristisk effekt valgte Marie (ikke informant med samme pseudonym) å sitere Tessa sin melding, for å si at setningen ble sagt av Jared, på sin 20-års dag. Setningen refererer til en viral video fra Vine stjernen Josh Kennedy, hvor han sier «Whaddup, I'm Jared, 19, and I never fucking learned how to read». Videoen ble inkludert i utallige *Vine-compilations* på Youtube, som også ble omtalt tidligere i oppgaven, og frasen ble raskt en del av meme-kulturens delte vokabular. Dersom man for eksempel ser noen skrive «jeg skulle ønske jeg var Jared 19» i en kommentar på nettet, så er det det samme som å si at de skulle ønske de ikke hadde lest det som stod i innlegget, eller at de skulle ønske at de ikke kunne lese av andre grunner (Urban Dictionary, 2018). Marie videreutvikler frasen, og vitsen blir at «i read words» ble sagt av Jared på 20-års dagen sin, fordi han da har lært seg å lese.

Dette er et eksempel på hvordan memer kan bli brukt i samtaler, på en måte som krever en viss bakgrunnskunnskap for å henge med. Som Alma sa i et sitat innledningsvis kan man si at en kan ha en bachelor-, master-, og doktorgrad innen memes, som vil si at det finnes ulike nivåer av kompleksitet når det kommer til språket som brukes av meme-brukerne.

Memer effektiviserer kommunikasjonen

Noe mange av informantene likte med memer var at de bidro til å effektivisere samtalen, blant annet ved at memer kunne brukes som en slags snarvei for kunne starte en samtale uten å måtte begynne med en høflig hilsen. Dette illustreres for eksempel av Maren som sier at:

Det er veldig behagelig å vite at du kan kommunisere gjennom memes til en person, at du ikke må skrive «hei har du hatt en fin dag i dag?», at du kan liksom bare sende en køddete meme og så er samtalen i gang. -Maren

Og av Arne, som forteller at:

Mhm. Har altså gjort det mer enklere å snakke med folk synes jeg, jeg har aldri de kleine samtalene, «åh hva driver du med?» typ. Nå sender jeg bare memes som er mye mindre kleint enn å faktisk måtte... -Arne

Det å kunne bruke memer for å komme rett til poenget uten «kleine» formaliteter, som Arne sier, sparer informantene for tid. I tillegg til en mer effektiv kommunikasjonsprosess kan det

også tenkes at det blir en lavere terskel for å ta kontakt, nettopp fordi man ikke egentlig trenger å ha en grunn til å sende melding. Som Maren sier, så kan man sende en morsom meme, og så er samtalen startet. Videre kommer eksempler på informanter som fortalte at memer ble brukt til å holde kontakten med folk de ellers ikke ville snakket så mye med.

Mhm, for jeg føler det er veldig mange som er... for eksempel jeg og broren min, vi snakker ikke så mye til vanlig, men vi sender memes til hverandre, så det er på en måte en ny måte å snakke på. -Arne

Nei, jeg har og venner jeg nesten kun sender memes med, vi snakker ikke, vi bare «haha dette er så deg». Og så sender jeg bare og så... Altså vi kommuniserer i rent memes. -Maren

Mhm, for jeg føler det er veldig mange som er... for eksempel jeg og broren min, vi snakker ikke så mye til vanlig, men vi sender memes til hverandre, så det er på en måte en ny måte å snakke på. -Arne

Noe som virket å være sentralt i gruppesamtalene var at memer ble ansett som et kommunikasjonsmiddel av majoriteten av informantene – en måte å formidle et budskap, en vits, eller en følelse på en humoristisk og effektiv måte. Ved å etablere memer som et kommunikasjonsmiddel mener jeg at de blir et verktøy som tas i bruk for å legge et ekstra lag av mening over samtalen - et lag av referanser og subkulturell humor som forstås dersom man har riktig bakgrunnskunnskap om memer. Det betyr ikke at alle memer er kompliserte – tvert imot, de fleste memer er enkle og lett fordøyelige – men når det kommer til memer som en aktiv del av kommunikasjon mellom brukere så kan det tenkes at meme-interesserte mennesker bruker disse i større grad enn ikke-brukere.

For de fleste av informantene var det å bruke memer i samtalen en naturlig og forventet del av interaksjonen, og det å kunne kommunisere til dels gjennom memes var noe flere av informantene synes var en fin ting. Flere informanter kom inn på at en av gevinstene ved å kommunisere med andre meme-brukere var

Memes virker å ha erstattet mye av den standard samtalen man gjerne har med folk, som er den «hei, hvordan går det, bra, du da?». Memes virker også å ha gjort det enklere å ha kontakt med personer man ikke snakker med så ofte, og flere av informantene fortalte at de har noen venner de omtrent kun sender memes til. De fortalte at det er en måte å holde kontakten på

uten å måtte ha den kjedelige standard samtalen som egentlig ikke handler om noen ting, og at man heller kan holde kontakten ved å sende morsomme memes frem og tilbake.

*Det er sant, men på en måte jeg synes det gjør det lettere å kommunisere med folk på egen alder da, i alle fall de som er på de samme mediene som deg. Når jeg snakker med mine venninner da, det er jo kjempelett å liksom ha god kommunikasjon via sånne helt absurde memes, som noen som er ti år eldre ikke vil skjønne i det hele tatt. -
Amalie*

En informant som skilte seg ut her var Adrian, som fortalte at han ikke kunne kjenne seg igjen i å kommunisere gjennom memer.

Adrian: Jeg bruker aldri memes til å kommunisere. Ikke i chat eller i kommunikasjon. Tror jeg kan telle på én hånd alle gangene jeg har gjort det, og det er til tross for alle Facebook-sidene jeg er innom.

Per: Men hvis du ser en bra meme, sender du den ikke til noen?

Adrian: Jo det gjør jeg, men ikke som en del av en samtale. Jeg differensierer mellom det.

I: Har du tenkt over hvorfor du har en differensiering der?

Adrian: Ja, eller... Altså mange memes for meg er liksom bare en del av øyeblikket på en måte. Og jeg tenkte åh denne sender jeg til kollektivgruppa mi, for eksempel, whatever, men jeg... men liksom hvis noen skriver en melding i chatten så pleier ikke jeg å svare med en meme for jeg oppfatter det som kanskje litt useriøst? Spesielt hvis den personen skriver noe seriøst da.

Dette var interessant, fordi Adrian hadde en distinkt måte å differensiere mellom ulike måter å kommunisere med memes. Han deler gjerne en meme for å få noen andre til å le, men han ønsker ikke å bruke memer som en del av – eller istedenfor – annen kommunikasjon. Dette var noe nytt jeg ikke hadde hørt noen andre informanter si, og det er en viktig påminnelse om at selv om memer har mange funksjoner så blir de ikke nødvendigvis brukt på samme måte hos alle brukerne. Selv om kommunikasjonen i mange tilfeller blir enklere å opprettholde, virker noen av informantene å være bekymret for at selve kvaliteten på det som

kommuniseres synker. Dette fordi man gjerne går glipp av mye dersom samtalen kun dreier seg om memes. Dette var noe for eksempel Alma sa noe om:

Selv om det åpner for nye måter å kommunisere på, så har jo kommunikasjonen blitt mindre føler jeg, i og med at du bare kan sende en meme og si her, istedenfor å faktisk skrive «hei hva skjer». -Alma

Avhengig av hvilken situasjon man befinner seg i kan memer ha forskjellig påvirkning på hvor effektiv kommunikasjonen er. Lene kom med et godt poeng her, nemlig at kommunikasjonen blir enklere dersom de man snakker med er like gamle som deg, eller har lik kunnskap om memer som en selv, men dersom man snakker gjennom memer med en ikke-bruker i rommet vil ikke alle ha lik forståelse av samtalen som foregår. Hun gir eksempel på en situasjon hvor Lene og hennes bror var på besøk hos Mormor, så blir det «vanskeligere å kommunisere med hun, men enklere å kommunisere med broren min».

Er noe morsomt, så skal det være morsomt

Vi er jo sauer, hele gjengen. Men er noe morsomt, så skal det være morsomt. Hvis du ser noe som liksom, det er hundre tusen likes på, og «hahaha, dette er morsomt» og du forstår det ikke, så føler du jo litt på den dere at, hvorfor er dette morsomt? Alle andre synes det er gøy, jeg og må synes at dette er gøy. – Alma

Humor er subjektivt, og det som får en person til å le vil ikke nødvendigvis resonere like bra hos en annen person. Når det kommer til internett og meme-kultur er humor essensielt. Det å kunne le sammen, eller å vise et morsomt bilde til noen med suksess, er en viktig del av felleskapet som oppstår blant meme-interesserte personer. For informantene er humor selve essensen til memer, og den underholdende funksjonen står dermed sentralt. Memer eksisterer for å underholde, og er en måte å dele humor på. Hvordan unge voksne opplever og tolker dette er dermed av interesse, og vil være dette kapitlet sitt fokus.

Det er forsket mye på humor, og noe som står sentralt i humorteorien er vitsen som humorform. En vits er en historie eller en bemerkelse som fortelles med mål om å underholde og å få noen til å le. Giseline Kuipers er en professor i sosiologi ved det Katolske Universitetet i Leuven, og er anerkjent for sin forskning på humor. Hun innleder sin bok *Good*

Humor, Bad Taste: A Sociology of the Joke (2015, s. 1) ved å fortelle at det er nærmest umulig å bygge et forhold med noen som aldri får deg til å le, eller som aldri ler av dine vitser. Hun skriver videre at det er få ting som er mer smertefullt enn når noen forsøker å være morsom, men som ikke lykkes. Kuipers bruk av ordet «smertefullt» kan for mange personer oppleves som en nøyaktig beskrivelse. Det å være vitne til noen som kanskje prøver litt for hardt å få de andre til å le er ikke behagelig, og en kan gjerne kjenne at man blir litt flau på den andre sine vegner. Dette er ikke ulikt det informantene forteller om når meme-brukere prøver litt for hardt å være morsom

Jeffrey Hall, førsteamanuensis innen kommunikasjon ved Universitetet i Kansas forteller at humor også spiller en viktig rolle når det kommer til romantiske forhold. Etter å ha studert funnene til 39 undersøkelser om humor og forhold med til sammen mer enn 15.000 deltakere, kunne Hall konkludere med at det å ha samme type humor som ens partner var en viktig faktor i romantiske forhold (Hellman, 2017). Hall fortsetter:

«If you share a sense of what's funny, it affirms you and affirms your relationship through laughter. (...) playfulness between romantic partners is a crucial component in bonding and establishing relational security, [and] particularly laughter, is an important indicator of romantic attraction between potential mates».

Det å kunne le sammen er altså en avgjørende faktor når en skal knytte bånd med – og etablere et forhold med et annet menneske. Hall sin studie bekrefter at humor spiller en viktig rolle i romantiske forhold, men det kan også tenkes at det samme vil gjelde for platoniske forhold. Å le sammen med venner kan på samme måte bidra til å forsterke vennskapet og etablere en følelse av tilhørighet - og en lignende sans for humor vil dermed være positivt i møte med nye mennesker.

Når det kommer til å formidle humor til andre, enten det er en vits eller en morsom kommentar, er latter den responsen som oftest forteller oss at forsøket på humor var en suksess. Det finnes også flere andre reaksjoner på humor som alt fra smiling til mer kompliserte reaksjoner, som for eksempel å halvveis sukke i respons til en tørr eller teit vits, eller ved å verbalt anerkjenne vitsen ved å heller fortelle at «dette var morsomt» istedenfor å le (Kuipers, 2015, s. 8).

En internett-meme kan gjerne omtales som en utvidelse av den tradisjonelle vitsefortellingen, da de deler flere likhetstrekk og har samme sosiale funksjon. Måten mange unge voksne

refererer til memer på i en samtale ligner også på måten man gjerne forteller en vits, og målet er det samme – å få den andre til å le. Dette vil bli utforsket i dette kapittelet.

Humor har mange ulike funksjoner, avhengig av hvilken setting det brukes i og hvordan det blir fremført. Selv om humor også kan irritere, sjokkere, fornærme, eller bli brukt som en unnskyldning til å si noe dumt, er det å ha en sans for humor noe som anses som en positiv egenskap (Kuipers, 2015, s. 8).

Språket informantene brukte rundt dette temaet indikerte at det ikke var snakk om hvilke memer som er gode og hvilke som er dårligere, men heller at memen er morsom dersom du forstår den, og om den ikke er morsom så er det fordi du ikke enda skjønner hvorfor.

To make the right joke at the right time requires considerable cultural knowledge. People who don't laugh when others do, or who laugh when others are silent, expose themselves as outsiders: they reveal their lack of awareness of codes, habits, and rites. They do not belong. In social relationships, humor gauges mutual understanding and signals good intentions. When a joke fails, listeners usually feel like rejecting the joke teller, and often they do (Kuipers, 2015, s. 1).

Som Kuipers forteller, krever det mye kunnskap å formidle riktig vits – eller riktig meme - til riktig tid, og ved å le på feil tidspunkt blir det åpenbart at man ikke forstår viktige normer, koder, vaner, og man havner dermed litt utenfor gruppen. I grupper og blant venner som deler memer er det å gi riktig respons en viktig del av interaksjonen, og ved å vise at man enten ikke forstår memen eller hvorfor den er morsom, så vil man – som Kuipers sier – «avsløre» seg selv som en som er utenforstående. Hvordan man responderer på humor er altså en viktig indikator på om man henger med eller ikke, og kan bety forskjellen på om man blir ansett som kul eller klein.

Sender ikke memes til personer som ikke forstår humoren

De fleste informantene fortalte at de velger å ikke sende memes til personer de tror ikke vil forstå dem. Majoriteten av informantene kunne fortelle at de hadde tidligere erfaringer med det å måtte forklare memer til personer som ikke forstod memen, og dette virket å være en situasjon alle kunne kjenne seg igjen i. Mange ga også inntrykk, dog med humor, om at dette var noe de så på som en traumatisk situasjon som de helst ville unngå å befinne seg i igjen. Dette virker å være en av hovedgrunnene til at majoriteten av informantene nå gjør et bevisst

valg om å ikke sende memer til personer de tror, eller vet, ikke vil forstå meningen eller humoren som ligger bak.

Dersom det å knytte bånd over lignende smak i memes er en positiv konsekvens av å dele memes, er det å sende memer til personer som ikke forstår dem en av de mer negative konsekvensene. Når jeg spurte informantene om dette var noe de hadde opplevd før, var deres umiddelbare reaksjon ofte negativ. Med stønning og latter fortalte de om situasjoner hvor dette hadde skjedd med dem, og det var tydelig at de følte både frustrasjon og irritasjon. En av mine hypoteser før datainnsamlingen startet var at noen av informantene ville kunne kjenne seg igjen, og at noen av de ville syntes det var en smålig klein situasjon. Jeg ble derfor overrasket over at det å sende memer til personer som ikke forstår dem var noe som ble oppfattet som overveldende negativt av majoriteten av informantene.

Et par årsaker til dette kan være at situasjoner som disse gjør det tydelig at sender og mottaker har ulik humor, ulike interesser, og at informasjonskløften mellom dem oppleves som større. Det å måtte forklare vitsen gjør samtidig at den ikke blir morsom, og det som var ment som en enkel og humoristisk interaksjon blir heller preget av frustrasjon og støy i kommunikasjonen.

Maren: Det er jo nesten som å si en vits til noen som ikke forstår en vits, det er jo det verste som skjer. Hvis folk er bare sånn dere, «haha, hva mener du?» og det er sånn neiii. Please, må jeg virkelig forklare... Da er det ikke morsomt lenger.

Jon: Nei, jeg vil ikke gjenoppleve opplevelsen av å sende memes til folk som ikke forstår de. Hele poenget med memes er at de skal bli forstått fra begge sider, eller i alle fall delvis forstått fra begge sider. (...) Om du med et uhell, meg personlig, om jeg med et uhell sender en meme til noen som ikke forstår memen, så tvinger det meg til å forklare hva som skjedde, hvorfor det er morsomt, hvorfor jeg forstår denne memen, er det en bestemt situasjon. Så basically så må jeg forklare sånn ti år med internett til noen for at de skal skjønne det.

Sitatene over illustrerer Maren og Jon sin misnøye med å måtte forklare memer til personer som ikke forstod dem, noe som var en vært uønsket situasjon. Dette er interessant sett i sammenheng med at informantene selv sier at de ofte ikke forstår memes de får tilsendt. Denne kombinasjonen av å utrykke frustrasjon over manglende forståelse, samtidig som de selv er skyldig i nettopp dette, er et interessant paradoks. Her er det mulig at informantenes dypere forståelse av meme-kulturens normer for etikett og oppførsel kommer inn, fordi de har lært at man helst ikke skal innrømme det ovenfor andre når man ikke skjønner en meme.

Irritasjonen som oppstår i møte med en motpart som ikke forstår memen man har sendt kan muligens forklares som en frustrasjon over at den andre personen ikke selv tar initiativ til å lese seg opp, slik informantene sannsynligvis selv ville gjort i den samme situasjonen.

Boris forteller at han pleide å prøve å forklare memen, men at han nå har gitt opp:

...du sender en spesifikk meme som følger et format som den andre personen ikke kjenner til, og i fortiden ville jeg ha prøvd å forklare det, liksom et par år siden. Og på et punkt bestemte jeg at det ikke var verdt å forklare de lenger, og jeg bare... om personen ikke skjønner det så bare beveger jeg meg videre og så snakker vi om noe annet. Det er for mye arbeid. -Boris

Han har altså gått lei av å måtte forklare memen, og at han nå velger å ignorere at den andre ikke skjønnte den. Dette var noe Atle og Arne (dog med et humoristisk glimt i øyet) også virket å kjenne seg igjen i:

Yeah, du bare ghoster det, det skjedde aldri, haha! Det er liksom, bare ikke svar på memen og så glemmer vi hele greien, sånn er det det vanligvis skjer. -Arne

Jeg prøvde å sende noen memes til kjæresten min og hun skjønner seg ikke på memes, det er ikke hennes greie. Så jeg måtte forklare memen til henne, og etter det har jeg aldri sendt memes til hun igjen, hun fortjener ikke memes. -Arne

Memes er språket til internett, og det blir derfor en naturlig del av unge voksne sitt daglige medie-konsum dersom de befinner seg på de nettsidene hvor meme-kulturen regjerer. Dette er en av flere ting som peker mot at memer til en viss grad er generasjonsbestemt. De fleste av informantene begynte å se på memes da Artige.no var populært i Norge, og Rage Comics var det som dominerte ungdomskulturen. Dette var noe majoriteten av informantene husket godt, og majoriteten fortalte at det var i denne perioden de selv ble introdusert til memer og meme-kulturen. Dette var i 2011-2012, og informantene – og andre meme-konsumenter – kan derfor sies å ha en lang historie om memes som har gitt dem ekspertkunnskap på feltet. Selv om det å kunne historikken til memes ikke nødvendigvis har noe å si for om man forstår en meme eller om man tar en referanse, så gir det et ekstra lag med kunnskap som kun de som har fulgt med har tilgang på. Om noen for eksempel refererer til en meme som var stor i 2016, eller sender en meme som bygger på en meme fra 2018, så kan den fortsatt være morsom for en ikke-bruker fordi memen i seg selv er morsom. De meme-interesserte som har fulgt med vil

derimot kunne se de ulike lagene, og forstå de skjulte referansene som ikke-interesserte kan ha gått glipp av. Dette gjør at memen kanskje blir ekstra morsom, noe som igjen kan bidra til å styrke deres identitet som en meme-elsker.

Bruker memes til å teste potensielle venner

I meme-kulturen blir hvordan man responderer på memer og humor en del av den sosiale interaksjonen, og mye av dette mellom brukere handler om å utveksle memer og referanser, med mål om å underholde hverandre. Dersom person A sender en meme til person B som ikke slår an i det hele tatt, blir det sannsynligvis mottatt negativt av person B. Å sende memer som ikke slår an hos mottaker synliggjør at man har ulik humor, og dermed at man kanskje ikke passer like godt sammen som man trodde. Dette virker å være en av grunnene til at majoriteten av informantene kunne kjenne seg igjen i å bruke memer til å «teste» om personer man nettopp har møtt, eller ønsker å bli kjent med, har «riktig» humor og ligger på samme nivå som dem selv.

Meme-interesserte personer har som nevnt dypgående kunnskap om hvilke memes som er populære, hvordan de oppstod, hvorfor de er morsomme, i tillegg til at de ofte kan kjenne igjen og forstå de ulike lagene av intertekstuelle referanser mange memes er bygget på. Personer som ikke aktivt følger med på meme-utviklingen og kun får med seg et par memes her og der vil derfor mangle den avanserte kunnskapen de meme-interesserte allerede har tilegnet seg gjennom flere år med meme-historie. Dette gjør at det oppstår en slags informasjonskløft mellom meme-interesserte og ikke-brukere av memes, noe som kanskje kan bidra til å forklare hvorfor informantene føler at de ikke alltid kommer like mye over ens med de som ikke liker memes.

En hovedtendens som går igjen hos mange av informantene er altså at de bruker memes som et verktøy for å evaluere om nye mennesker er verdt å bli bedre kjent med eller ikke. I denne sammenhengen blir memes brukt for å finne ut om personen de snakker med har god humor, og dermed også om det er en person de har lyst å bli bedre kjent med. Her virker humor å spille en stor rolle for informantene, og jeg fikk inntrykk av at ens humoristiske sans hadde mye mer å si for om man ville komme over ens enn det jeg hadde forventet fra før av.

Eksempler på hvordan noen av informantene snakker om hvordan de tester sine venner ser du her:

Atle: Jeg tror faktisk det er femti-femti. Femti prosent av memene jeg sender er sikkert til mine nærmeste, og de andre femti prosentene er for det meste personer jeg vil bli kjent med. Så ja, det er litt som å dyppe en tå i vannet for å se om noe bra skjer her eller ikke. Det er en veldig god måte å filtrere ut hvilke personer du vil henge rundt.

Line: Ja det er veldig sosialt, og så føler jeg at man bånder litt over det, og skaper en sånn humor, et sånt samhold, gjennom memes. Jeg tester nesten alltid nye vennskap på den måten, jeg er på Instagram og sender de memes i DMs, og om de responderer så tenker jeg at okei her kan vi faktisk liksom bygge noe. Hvis de er sånn «haha» så er ikke det noe gøy, da tenker jeg at dette her kan kanskje ikke bli min nye bestevenn. (...) hvis du ikke synes at memes er gøy så er man mest sannsynlig ikke en person man ønsker å være sammen med.

Johanna: Det filtrerer absolutt ut de personene som bare ikke forstår deg eller din humor. For om noen er virkelig, virkelig kjedelige... hvis du sender en meme som er sinnsykt morsom og de bare «right...», så er det litt sånn, okei, vi skal ikke snakke mer sammen i dag nei, okei greit.

Som vi ser i sitatene over har hvordan mottakeren responderer på memen altså mye å si for videre kommunikasjon mellom de to partene. Dersom mottaker forstår og liker memen, og svarer på en måte som viser at de også er en del av meme-kulturen, så vil dette i de fleste tilfelles tolkes positivt av en meme-interessert avsender. Dersom det er åpenbart at mottakeren ikke forstår memen, og at han eller hun ikke har noen særlig kunnskap om memes fra før av kan dette tolkes som mer negativt, og det er mindre sannsynlig at avsender kommer til å sende og referere til memes til denne personen i fremtiden. På den andre siden vil et positivt svar indikere at man ville ha god kjemi, og det gjorde informantene mer positive til å interagere med personen. Et eksempel på dette er fra Boris som forteller om hvordan han og Jon møttes på grunn av en meme:

I virkeligheten så tror jeg det motsatte skjer med meg iblant, ikke at jeg begynner å interagere med noen på grunn av memes, men at jeg allerede har møtt denne personen og så innser jeg at de er på samme delen i meme-kulturen som meg, sånn at de forstår de spesifikke referansene jeg lager. Det fører folk nærmere hverandre. Jeg husker da jeg og Jon først møttes sånn fem dager inn i semesteret, og jeg husker at jeg viste noen

en loss meme som de ikke forstod, men du forstod den. Du bare «er dette loss?» og jeg bare oh my god, he's one of my people. -Boris

Som vi ser kan memer altså ha en nyttig funksjon i møte med nye mennesker, fordi de fungerer som et verktøy som bistår informantene å finne frem til potensielle venner med lik smak når det kommer til både humor og memes, og muligens også andre viktige likhetstrekk.

Memer som verktøy for å kommunisere vanskelige tema

Det er ofte enklere å si noe kjipt når man ikke må si det med egne ord. Nå som vi har etablert memer som en form for språk, kan vi gå videre og snakke om hvordan memer gir ungdommen et språk for å formidle vanskelige følelser. Som vi vet kan man si at en av hovedfunksjonene til memer er å underholde – å få noen til å le. Dette er effektivt fordi memer ofte handler om ting man kan kjenne seg igjen i, og fordi man kan relatere er det mer sannsynlig at memen blir en suksess. Dersom man kan relatere til en meme, eller kjenner noen som gjør det, er det en høyere sjanse for at man sender memen videre til en venn man tror vil sette pris på det. Men selv om memer blir presentert på en humoristisk måte, er ikke innholdet nødvendigvis bare positivt. Memer om depresjon, angst, suicidale tanker, og andre «negative» tema har blitt en stor kategori, og mange av informantene hadde erfaring med denne kategorien av memes. Så hva tenker egentlig informantene om memer som tar opp vanskelige og sensitive tema?

En av mine hypoteser før datainnsamlingen startet, var at memer ofte brukes for å kommunisere følelser og vanskelige tema. Gjennom jevn aktivitet i meme-kulturen de siste årene har jeg fått med meg en god del memer som handlet om tema som angst, depresjon, og andre vanskelige tema, men selv om tematikken i memene kunne være mørk var selve memen likevel formulert på en humoristisk måte. Det kan tenkes at slike memer kunne fungere som en måte å snakke om tema en vanligvis ikke hadde turt å ta opp, og at det på denne måten bidrar til å ufarliggjøre tema som angst, depresjon, ensomhet, og gjøre det enklere å snakke om.

Memer av denne typen ble regelmessig omtalt som «depression memes» av informantene, og hvordan disse blir oppfattet virker å variere fra informant til informant. Noen synes de er bra, og at de gjør det enklere for dem å ta opp sårbare tema med deres venner, mens andre egentlig ikke har noe særlig erfaring med dem utenom å ha sett dem på internett. En av de som synes slike memes var helt greit var Line. Hun mente at slike memes kunne hjelpe en å ikke bare

sette både ord og bilder på tanker man kanskje føler at man er alene om å ha. Hun trekker også frem at det «setter et humoristisk perspektiv på ting som ikke alltid nødvendigvis er så gøy», og dermed kan muntre opp et ellers kjipt tema.

Noen tok også opp at det kanskje var en måte å gjøre sårbare tema mindre skummelt, men at det i verste fall kunne bagatellisere ekte problemer – når man egentlig burde hatt profesjonell hjelp. Noen synes de var morsomme og sa at de delte dem ofte, mens noen andre, som for eksempel Lukas, ga inntrykk av at slike memer er negative og bidrar til å normalisere et tema som kanskje ikke burde normaliseres.

Så har vi den millennial kulturen på å bruke memes som en selvforsvarsmekanisme mot alle psykiske lidelser (...) altså på en side kan man kalle det joking, altså galgenhumor. Coping mekanisme, men på en annen side så er det jo... at man ikke dealer med det. Basically å bygge... det å kulturelt bygge opp en meme kultur rundt, «haha fucking kill myself». -Lukas

Det virker det som om mange sier at de bruker depresjon memer og synes de kan være både nyttige og morsomme, men at de samtidig ser at de også kan være problematisk på ulike måter. For eksempel ved det gjør at man egentlig ikke snakker om problemene man har, men at man bare feier det bort med humor. For noen kan dette gjerne også være målet, som for eksempel med Nora som forteller at depression memes kan brukes for å luften frustrasjon, samtidig som at man kan gjemme følelsene bak humor.

Følelser generelt, du kan på en måte, jeg har en dårlig dag, så kan du smekke på en meme. Så kan man skrive litt sammen, så kommer den personen og «ja jeg føler det samme liksom, skal vi gå å hoppe fremfor bybanen, eller ett eller annet?» (...) Men det er jo humor i det, du kan på en måte skjule følelsene bak denne humoren også. -Nora

Alma var en av de som kjente seg igjen i å ha delt depression memes selv, men at hun også synes det kunne være vanskelig å vite hvor alvorlig hun skulle ta slike memes da det er vanskelig å vite hvordan den andre har det bak den humoristiske masken som memer tilbyr.

Ja for det er jo litt det at når det blir litt mye memes, når du bare sender det som kommunikasjon så er det jo litt lett å bare, ja er du serr, er det tull, hvor langt... hvor mye skal du lese i det? Skal du liksom tenke at du må søke psykolog-hjelp for enhver som sender at de... Sånn som memen med han som bærer masse sånn vaskegreier, skal vaske bilen, så står det liksom «me trying to balance my school, social life,

working out» og så går han på trynet liksom. Hvis hver gang du ser at noen har delt den, eller har likt den eller har sendt deg den, at du «ååh går det bra liksom»? Det går jo ikke. (...) og det er jo det jeg mener at de som gjerne er, liksom sliter med ett eller annet, at de gjerne da maskerer seg bak den «haha, dette er jo bare morsomt. Dette er jo ikke meg i det hele tatt», at det blir litt vanskelig. -Alma

Det som kanskje er et genuint rop om hjelp blir i mange tilfeller maskert som en humoristisk og relaterbar meme, noe som kan føre til at det ikke blir tatt like seriøst som direkte kommunikasjon.

Samtidig er det muligens bedre å snakke om kjipe ting gjennom memer, enn å ikke snakke om det i det hele tatt. Det å sende en meme gjør at det blir mindre seriøst og skummelt å innrømme at man kanskje ikke har det så bra, og det kan derfor være en fin måte å lufte følelser på for mange. Et eksempel på dette er Maren, som forteller at:

...altså jeg sender jo memes hvis jeg har en drittdag. Så er det på en måte lettere å si ifra til venninner at okei jeg har en drittdag, men du sender heller en meme enn å bruke tastaturet. I stedetfor å si «hei jeg har en skikkelig vanskelig dag» (...) så sender jeg en meme, og de er sånn, okei, good enough. Men samtidig er jo da jeg heller bør skrive det i tekst at okei hør her, jeg sliter skikkelig, jeg er så sliten, jeg vet ikke hva jeg skal gjøre, hvor jeg skal gjøre av meg selv, istedenfor å bare sende en meme. Men det er jo det jeg ender opp med å gjøre da, og så kan vi heller le av det istedenfor på en måte motsatt, at ja... Samtidig så tør jeg jo da å sende sånt til alle, fordi at det er morsomt, så synes jeg det er veldig gøy å koddde med egen psykisk uro. -Maren

Her ser vi også at Maren reflekterer over at det er i slike situasjoner man kanskje heller burde ha tatt en seriøs prat med en venn, men at ved å kommunisere det kjipe gjennom humoristiske memer så tør hun å sende det til flere – og dermed få luftet tankene sine i større grad. Det er mulig dette kan falle under kategorien galgenhumor, som er en slags fremtvunget og påtatt lystighet i en vanskelig situasjon (snl, 2021). Andre eksempler på galgenhumor kom også frem i sitatet under.

I begravelsene jeg har vært i, så har det vært mye vitsing som en slags forsvarsmekanisme, og det er folk som konstant tuller og sier vitser. Jeg har aldri sett noen som går rundt og viser memes i en begravelse, men det hadde ikke føltes så rart sammenligner med andre vitser som blir sagt. Jeg har brukt memes for å få venner til å føle seg bedre når de har slått opp med kjæresten og sånne ting. -Boris

Altså når det kommer til memes som tar for seg veldig grove ting, så er det forskjellig hvem jeg sender det til. Altså i de jeg har kjent lengst så har vi de memesene som man kan kalle for career-ending... - Lukas

Dette handler om hvordan memes kan bli brukt som en slags forsvarsmekanisme, eller som en enklere måte å ta opp sårbare tema som depresjon, angst og andre skumle tema, som nevnt tidligere.

Kapittel fem: Avslutning

Oppgaven ble innledet med en gjennomgang av informantenes egne definisjoner på hva en meme er, hva de brukes til, hvordan de kan se ut, og hvilke funksjoner de har. Dette ble satt sammen til en felles definisjon, som var ment til å gi et innblikk inn i hvordan brukerne selv definerer fenomenet som skal forskes på. Problemstillingen ble så presentert som «hvilken funksjon har memer i ungdomskulturen, med underspørsmål om identitet, felleskap, humor, og kommunikasjon.

Oppgavens teoridel ga en gjennomgang av hvordan memer har blitt definert i academia. Dette ved å trekke frem Dawkins originale definisjon, og de på hvordan denne samsvarer med dagens internett-memer. Det andre begrepet som ble definert og eksemplifisert her var meme-kultur. En kort gjennomgang av hvordan meme-kulturen har vokst frem og økt i popularitet ble nevnt, før forskningsfeltet ble introdusert sammen med tidligere forskning som har blitt gjort på memer. Her lærte vi at majoriteten av forskningen som eksisterer på memer innen samfunnsvitenskapen handler om å se nærmere på selve memen, og ikke brukeren. Fordi dette prosjektet fokuserer på brukeropplevelsen av memer, bidrar den dermed med en ny synsvinkel.

I kapittel tre ble oppgavens metodiske valg gjennomgått. Jeg utredet om hvorfor jeg landet på fokusgrupper, hvilket utvalg jeg hadde og hvordan jeg rekrutterte disse, og så hvordan jeg valgte å sette sammen fokusgruppene for å best kunne få svar på spørsmålene jeg hadde.

I kapittel fire og fem ble datamaterialet analysert og gjennomgått, og interessante funn ble trukket frem. Her lærte vi mye om hva informantene anså som viktig i deres egen opplevelse av meme- og internettkulturen, og det ga mye informasjon om hvilke funksjoner memer hadde i deres liv, noe som vil konkluderes under.

Konklusjon

Jeg har i denne oppgaven forsøkt å finne svar på hvilken funksjon memer har i ungdomskulturen, og denne problemstillingen ble besvart ved å se nærmere på underspørsmål om identitet, felleskap samt underholdning, språk, og kommunikasjon. Problemstillingen har blitt svart på gjennom av kvalitative fokusgruppeintervjuer med 18 ivrige meme-brukere, fordelt på fem ulike grupper. Fokusgrupper ble brukt for å se hvordan informantene

kommuniserte og interagererte med hverandre. I teoridelen ble relevante begreper og konsepter som *memer* og *meme-kultur* gjort rede for og definert, for å sikre en god forståelse av oppgavens sentrale tema. Når det kommer til identitet og felleskap kan man konkludere med at *memer* har en viktig funksjon, særlig i møte med andre medlemmer av *meme-kulturen*. Informantene var i enighet om å føle at de var en del av et større, globalt felleskap av *meme-elskere*, fordi de hadde lignende erfaringer, hadde lik humor og hadde kjennskap til de samme *memene*. I tillegg bidro følelsen av å snakke samme språk stort til denne fellesskapsfølelsen, fordi det ga dem en unik måte å kommunisere med hverandre på, i tillegg til å forstørre skillelinjen mellom «oss» og «dem» i møte med ikke-brukere. *Memer* hadde også en viktig funksjon når det snakkes om humor og kommunikasjon. Dette fordi selve grunnsteinen til *memer* er humor, og viktigheten av dette gjennomsyrrer derfor alle interaksjoner informantene har med hverandre, med andre *meme-brukere*, og med *meme-kulturen* som helhet. Humoren som *meme-brukerne* deler er noe som utvikles etter hvert, og informantene har derfor opplevd at *memers* underholdende funksjon står sentralt. I tillegg er måten informantene kommuniserer med hverandre på ganske spesialisert, og det er fullt av > uskrevne regler, og kompliserte lag av intrikat intertekstualitet. Informantenes kunnskap om *memer* har vært et viktig verktøy for å lære seg språket som er *meme-kulturen* flytende, noe som videre har sikret dem en sikker plass som fullverdige medlemmer av *meme-kulturen*.

Veien videre

Det er mye interessant forskning som kan gjøres på *meme-kultur*. Jeg har i denne oppgaven begrenset meg til å fokusere på den subjektive brukeropplevelsen av *memer*, noe som har vist seg å være høyst interessant. Etter hvert som nye måter å bruke *memer* på, jo mer interessant blir det å følge med på hvordan brukeropplevelsen utvikler seg. Dette ville vært et svært interessant tema å forske videre på. Jeg har i denne oppgaven også begrenset meg til å snakke med personer over 18 år, men *memer* spiller også en utrolig stor rolle hos mange barn og tenåringer. Forskning på hvordan tidlig eksponering av *memer* og *meme-kulturen* påvirker den yngste generasjonen vil kanskje gi ny og spennende innsikt, særlig med tanke på at dette også er den første generasjonen som vokser opp i en verden hvor *memer* har eksistert, og vært populære, siden de ble født.

Litteraturliste

1. Andrews-Dyer, H. (2016) *Hillary Clinton does “the dab” and another dance craze bites the dust – or does it?* The Washington Post, 13.01.2016. Tilgjengelig fra <https://www.washingtonpost.com/news/reliable-source/wp/2016/01/13/hillary-clinton-does-the-dab-and-another-dance-craze-bites-the-dust-or-does-it/> (Hentet: 15.09.20)
2. Booth, P. (2017) *Digital Fandom 2.0*. New York: Peter Lang Publishing.
3. Bryman, A. (2016) *Social Research Methods*. UK: Oxford University Press.
4. Cambridge (2019) *Yeet*. Tilgjengelig fra: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/yeet> (Hentet 29.09.19).
5. Chapple, C. (2020) *TikTok Crosses 2 Billion Downloads After Best Quarter For Any App Ever*. Tilgjengelig fra: <https://sensortower.com/blog/tiktok-downloads-2-billion> (Hentet 30.05.21).
6. Dawkins, R. (2016) *The Selfish Gene: 40th Anniversary Edition*. Oxford University Press.
7. Det Norske Akademis Ordbok. (2020) *Identitetsmarkør*. Tilgjengelig fra: <https://naob.no/ordbok/identitetsmark%C3%B8r> (Hentet: 29.10.20).
8. Gentikow, B. (2005) *Hvordan utforsker man medieerfaringer?* Kristiansand: IJ-Forlaget.
9. Gripsrud, Jostein (2011) *Mediekultur, mediesamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget
10. Hellman, R. (2017) Relationship success tied not to joking but shared sense of humor, researcher says. Tilgjengelig fra: <http://news.ku.edu/2017/02/08/relationship-success-tied-not-joking-shared-sense-humor> (Hentet 15.05.20).
11. Kuipers, G. (2015) *Good Humor, Bad Taste: A Sociology of the Joke*. Boston: De Gruyter, Inc
12. Markham, T. (2017) *Media and Everyday Life*. UK: Palgrave.
13. Milner, R. (2012) *The world made meme: Discourse and identity in participatory media*. Doctorate Dissertation. USA: University of Kansas. Tilgjengelig fra: <https://search.proquest.com/docview/1115317485?pq-origsite=primo>
14. Newton, C. (2016) *Why Vine died*. Tilgjengelig fra: <https://www.theverge.com/2016/10/28/13456208/why-vine-died-twitter-shutdown> (Hentet 01.06.21).
15. Paulsen, T., Hårberg, B., & Sølvsberg, E. (2020) Hva er kultur? Tilgjengelig fra: <https://ndla.no/subject:24/topic:1:183732/topic:b6562a48-8510-46b3-a0d2->

- b53dd9da349f/resource:1:3835?filters=urn:filter:777ae87e-ca79-4866-920a-115cf7b7bbe1 (Hentet 18.02.2021)
16. Saatchi & Saatchi (u.å) New Creators Showcase. Tilgjengelig fra: <http://saatchi.com/en-us/new-directors-showcase/new-directors-showcase-years/> (Hentet 14.05.2020)
 17. Schackt, J. (2019) Kultur, i *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/kultur> (Hentet 18.02.2021)
 18. Shifman, L. (2014) *Memes in Digital Culture*. USA: MIT Press.
 19. Shifman, L (u.å) About Me. Tilgjengelig fra: <https://limorshifman.huji.ac.il/> (Hentet 19.08.20)
 20. Skei, H. H. (2018) Intertekstualitet, i *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/intertekstualitet> (Hentet 01.06.21).
 21. Twenge, J. M. (2017) Have Smartphones Destroyed a Generation? Tilgjengelig fra: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2017/09/has-the-smartphone-destroyed-a-generation/534198/> (Hentet 27.05.21)
 22. *galgenhumor* i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 23. mars 2021 fra <https://snl.no/galgenhumor>
 23. The Creators Project (2013) *Go Behind The Scenes Of The Richard Dawkins Internet Meme Show At The Saatchi & Saatchi New Directors' Showcase*. Tilgjengelig fra: https://www.vice.com/en_us/article/jpdy77/the-saatchi--saatchi-new-directors-showcase-2013-internet-memes-richard-dawkins (Hentet 09.03.2020).
 24. Urban Dictionary (2017) *Normies*. Tilgjengelig fra: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Normies> (Hentet 14.06.21).
 25. Urban Dictionary (2018) *Jared, 19*. Tilgjengelig fra: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Jared%2C%2019> (Hentet 18.03.2021)

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Unge voksnes forhold til memes”

Dette er informasjon til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke unge voksnes forhold til memes. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å undersøke hvilken rolle memes spiller i unge voksnes hverdagsliv, i tillegg til å undersøke om memes har noe å si for unge voksnes identitetsbygging og kulturelle felleskap. Prosjektet er en del av en masteroppgave ved Institutt for informasjons- og medievitenskap ved Universitetet i Bergen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du vil delta innebærer det at du deltar i en gruppesamtale, som kommer til å vare i ca. 1 time. Denne samtalen vil inkludere 3-4 andre personer, og går ut på å diskutere og snakke sammen om spørsmål masterstudenten vil stille. Disse spørsmålene vil hovedsakelig handle om hvilken rolle memes har i ditt hverdagsliv, og tanker du har rundt memes. Under gruppesamtalen vil det bli tatt lydopptak, og samtalen vil senere bli transkribert.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du senere velger å trekke deg. Alle personopplysninger om deg vil bli behandlet konfidensielt, og det er kun forskeren som vil ha tilgang på opplysninger om deg underveis i prosjektet. Navn på deltakere vil bli erstattet, slik at materialet ikke vil inkludere noen virkelige navn. Alle personopplysninger og lydopptak fra gruppesamtalen vil anonymiseres, slik at det ikke blir mulig å kjenne igjen deltakerne i publikasjonen. Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 01.06.2020. Personopplysninger og lydopptak vil da bli slettet permanent fra alle maskiner.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Bergen har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Andrea Marcella Waage, masterstudent i medievitenskap ved Universitetet i Bergen, på epost (Andrea.Waage@student.uib.no) eller på telefon: 97646420.
- Hallvard Moe, professor ved Institutt for informasjons- og medievitenskap ved Universitetet i Bergen og veileder for masterprosjektet, på epost (Hallvard.Moe@uib.no) eller på telefon: 55589113.
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet, og ønsker å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Bakgrunn/oppvarming

1. Fortell litt om dere selv:
 - Navn, alder? Favorittmeme?
2. I deres øyne, hva er en meme? Hvordan vil dere definere hva en meme er?
3. Hvor finner dere memes?
4. -Tumblr, Reddit, Facebook, 4Chan, Youtube? Venner?
5. I hvilken setting ser dere på memes? På skolen, hjemme, på bussen
6. Hvilke typer memes ser dere oftest? Sjanger lsm?
7. Hva bruker dere memes til?

Identitet og felleskap

8. Hvorfor ser dere på memes?
9. Vi er alle her fordi vi digger memes, men jeg lurer på – er det at dere liker (og kan mye om) memes en del av deres identitet?
10. Føler dere at dere blir del av en større gruppe når dere liker/kan samme memes?
11. Er memes mer enn bare humor og underholdning?
12. Er memes viktig for dere?

Kommunikasjon og engasjement

13. Bruker dere memes når dere kommuniserer med folk? Hvordan?
14. Når passer det IKKE å sende en meme?
15. Har memes gjort det enklere eller vanskeligere å kommunisere med andre?
16. Er det noen tema som er enklere å snakke om gjennom memes? F.eks depresjon, stress, ensomhet osv?

Tid og endring

17. Hvordan så memes ut når dere først oppdaget de? Hvordan har de forandret seg?
18. Har memes sin rolle forandret seg?
19. Har måten dere bruker memes på endret seg?
20. Hva skjer når dere ser en bra meme? Deler den med andre f.eks?

Hvem ser på memes?

21. Om dere skulle beskrevet en person som kan sykt mye om memes, hvordan hadde han eller hun sett ut? Alder, stil, oppførsel osv? Hvorfor ikke motsatt?
22. Internett-person – Hva er dette?
 - Vil dere definere dere selv som en internett-person?
23. Tror dere at foreldrene deres ser på memes? Hvorfor/hvorfor ikke?
24. Hvem deler dere memes med? Kan man sende en meme til hvem som helst?
25. Er det kleint når voksne bruker memes? Politikere?
26. Hvem deler dere IKKE memes med? Hvorfor?
27. Deler dere memes med folk dere vet vil skjønne memen, eller har ikke det noe å si?
28. Tror dere menn og kvinner ser på forskjellige typer memes?

Meme-konsum

29. Har dere opplevd at memes er forstyrrende? Tar oppmerksomheten bort fra viktigere ting? Hva synes dere om det?
30. Hva tenker dere om litt mer edgy memes, som f.eks er rasistiske, stereotypiske, og generelt negative? Er de fortsatt morsomme?
31. Er det stressende at memes «går ut på dato» så fort?
32. Føler dere at dere går glipp av noe om dere ikke har fulgt med på memes?
33. Til slutt, igjen: Hva er en meme?

